

Värt att dö(da) för: militär plikt, död och mening

*En studie om hur krigsplacerade män känslodiskursivt navigerar inom
diskursen om plikten att eventuellt dö/döda för nationen*

LUNDS
UNIVERSITET

*Estne dulce et decōrum pro patriā mori?**

Abstract

This thesis investigates how young men who have completed military service emotionally navigate within the discourse of the duty to potentially kill or die for the nation. With a poststructuralist point of departure and a feminist theoretical framework of militarisation, this study explores how a militarised discourse of life and death becomes meaningful for its subjects. Employing an interpretative approach within a feminist methodology, the study aims to elucidate the legitimisation of political violence through militarisation. The thesis builds on data from in-depth interviews with young men who have completed military service, data which is analysed using a reflexive thematic analysis, employing the concept of 'emotion discourse' for operationalization. Through this analysis, a nuanced array of emotion discourses emerges, encompassing *anxiety* and *safety*, as well as *courage*, *strength*, and *honour* – thus making the duty to potentially die/kill for the nation meaningful. Furthermore, the findings suggest that even in a contemporary context where women increasingly participate in the military, emotion discourses surrounding military death remain gendered, perpetuating traditional notions of masculinity and sacrifice. Ultimately, the study contends that militarisation exerts influence not solely through repression, but also through its uplifting effects, making it meaningful to its subjects.

Nyckelord: militarisation, poststructuralism, feminist theory, emotion discourse, military duty

Antal ord: 10 768

Innehållsförteckning

1 Inledning	2
1.1 Syfte och frågeställningar	3
2 Bakgrund	4
2.1 Totalförsvarsplikt	4
2.2 En total plikt? Lagen om vapenfri tjänst	5
3 Tidigare forskning	6
3.1 Militär död: att döda och dö	6
3.2 Feministisk militariseringsforskning: nation, kön och uppoffring	7
3.3 Studiens relevans	9
4 Teori	11
4.1 Poststrukturalistisk diskursteori	11
4.2 Poststrukturalism & känslor: känslodiskurs	12
4.3 Militariseringsteori	13
4.3.1 Militarisering som upplyftande	14
5 Metodologi	16
5.1 Feministisk metodologi	16
5.2 Forskningsdesign & material	16
5.2.1 Informanter & urval	17
5.2.2 Intervjuer	18
5.3 Analysmetod & operationalisering	19
5.3.1 Reflexiv tematisk analys	19
5.3.2 Operationalisering	20
5.4 Metoddiskussion	21
5.4.1 Etik	21
5.4.2 Reflexivitet	22
5.4.3 Begränsningar	23
6 Analys	24
6.1 Den dualistiska plikten: ångest & trygghet	24
6.2 Den individuella plikten: inget utrymme för känslor	27
6.3 Den kollektiva plikten: ett hjärtats imperativ	29
6.3.1 <i>mod/rädsla</i>	31
6.3.2 <i>styrka/bekvämlighet</i>	32
6.3.3 <i>heder/hyckleri</i>	33
6.4 Den meningsfulla plikten: uppoffring för det gemensamma goda	34
7 Slutdiskussion	37
8 Konklusion	40
9 Bibliografi	42
9.1 Litteratur	42
9.2 Vetenskapliga artiklar	45
9.3 Externa referenser	46
10 Bilagor	49

1 Inledning

”Ytterst handlar det om att med vapen i hand – och med livet som insats – försvara Sverige, våra värderingar och vårt sätt att leva” (Regeringskansliet, 2024a). Så löd statsminister Ulf Kristerssons ord på *Folk och Försvars* rikskonferens i januari 2024. Kristerssons ord markerar ett nytt paradig i svensk politik: ytterst bör medborgare vara beredda att offra sina liv, och andras, för nationen.

Militär död, både att *dö* och *döda*, som en form av medborgerlig plikt har länge varit ett avlägset koncept för svenska medborgare. Ännu är det inte en konkret verklighet – ingen svensk tvingas för tillfället dö eller döda för nationen – men konceptet är inte längre lika avlägset. Frågan om att offra sitt liv, och andras, för nationen blir alltmer relevant i dagens Sverige: det är krig i närområdet, det militära försvaret rustas upp, Sverige har gått med militäralliansen NATO, värnplikten är återaktiverad sedan 2017 och allt fler unga individer kallas in till den militära grundutbildningen – allt fler av dem mot sin vilja (Regeringskansliet, 2023; Regeringskansliet, 2024b; Försvarsmakten, 2022; SVT, 2024-01-21). Det växande militära försvaret kräver medborgare som är beredda att göra den yttersta uppoffringen till försvar av nationen, och samma krav framförs av flera ledande svenska politiker och beslutsfattare. Kristersson är nämligen inte ensam i sitt budskap. I talen på *Folk och Försvars* rikskonferens, ett av Sveriges största forum för säkerhetspolitisk diskussion, är detta budskap gällande säkerhetsläget och medborgares plikt återkommande. Överbefälhavare Micael Bydén beskriver att det, med anledning av Rysslands invasion, ”är slut på bekvämligheten så som vi känner den. Omvärldsutvecklingen kräver mer av oss här och nu” (Folk och Försvar, 2024a). Likaså uttrycker Christina Malm, Plikt- och prövningsverkets generaldirektör, i sitt tal om värnplikten, att ”plikten gäller för alla som är bäst lämpad, [...] vi kan inte längre ta hänsyn till intresse, motivation och vilja. Därför måste vi bli fler som talar om plikten!” (Folk och Försvar, 2024b). Även utrikesminister Tobias Billström framför att säkerhetspolitiska prioriteringar inte längre är något vi kan välja, utan en ”absolut nödvändighet” (Regeringskansliet, 2024c).

Utifrån ett feministiskt perspektiv är det möjligt att tala om en rådande *militaristisk* diskurs i samtida Sverige, sålunda att militära antaganden tas för givet och militära medel ses som

nödvändiga på den säkerhetspolitiska arenan (Enloe, 2000:3). Det är en diskurs där risken för krig förstås som den rådande verkligheten, och att där villighet att försvara nationen – ytterst med vapen i hand och med livet som insats – framställs som en *plikt*. Detta väcker frågan: hur konstrueras denna militaristiska diskurs om plikt på liv och död som meningsfull för de personer som framförallt berörs? Hur navigerar unga krigsplacerade män en möjlig verklighet där att dö eller döda för nationen inte är ett val, utan en *plikt*? Med utgångspunkt i detta empiriska pussel argumenterar jag för att det är relevant att studera hur diskursen om plikten att dö/döda för nationen navigeras inom av personer som är krigsplacerade, i syfte att förstå hur militarisering konstrueras som meningsfullt.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att utifrån en feministisk metodologi med poststrukturalistisk grund undersöka hur militarisering konstrueras som meningsfullt, för militariseringens subjekt; genom att tematiskt analysera intervjumaterial från intervjuer med tio män som fullgjort värnplikten mellan 2017–2022, åsyftar studien undersöka hur krigsplacerade män känslodiskursivt navigerar inom den militaristiska diskursen om plikten att eventuellt dö/döda för nationen.

Frågeställningar:

- *Hur navigerar unga svenska krigsplacerade män, som fullgjort värnplikten mellan 2017–2022, känslodiskursivt inom diskursen om plikten att eventuellt dö/döda för nationen?*
- *Hur konstrueras militarisering som meningsfullt för sina subjekt?*

2 Bakgrund

Som inledningsvis nämnt utgör diskursen om plikten att eventuellt dö/döda för nationen utgångspunkten för denna studie. Då studien genomförs med en poststrukturalistisk utgångspunkt (läs kap. 4: Teori) är det relevant att genomföra analysen utifrån bakgrund av svensk lagstiftning gällande militärt försvar och plikt. Detta då denna lagstiftning utifrån ett poststrukturalistiskt perspektiv förstås som del av den diskurs som analysen intresserar sig för. I det följande redogör jag därför kortfattat för lagstiftning gällande värnplikt och krigsplacering, samt för lagen om vapenfri tjänst. Vad säger svensk lag om plikten att försvara nationen?

2.1 Totalförsvarsplikt

Totalförsvarsplikt råder för samtliga svenska medborgare, samt andra bosatta i Sverige, mellan 16 och 70 år. Plikten, som regleras i *Lag om totalförsvarsplikt* (SFS 1994:1809: 1 kap 3§), innebär att:

3 § En totalförsvarspliktig är skyldig att

1. medverka vid föreskriven utredning om sina personliga förhållanden,
2. tjänstgöra inom totalförsvaret i den omfattning som hans eller hennes kroppskrafter och hälsotillstånd tillåter,

Med 'tjänstgöring inom totalförsvaret' avses värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt. Av dessa plikter är det emellertid endast värnplikten som avser militär försvarsplikt. Allmän värnplikt återaktiverades år 2017, efter att ha varit vilande i fredstid sedan 2010 (Försvarsmakten, 2022). Det innebär att lagen om totalförsvarsplikt idag fastslår att en totalförsvarspliktig person är förpliktigad att genomgå mönstring det år hen fyller 18 (SFS 1994:1809: 2 kap. 2§, 3§). Inom ramen för mönstring utreder Plikt- och prövningsverket personens förmåga, och har sedan ansvaret att välja "de som är bäst lämpade" för inskrivning för tjänstgöring (a.a.: 3 kap. 2§). Blir personen inkallad är hen skyldig att genomföra värnplikt, vilket omfattar grundutbildning och repetitionsutbildning (a.a.: 1 kap 4§). Personer som

fullgjort värnplikt blir efter den militära grundutbildningen krigsplacerade med värnplikt. Krigsplaceringen innebär att personen är skyldig att ”fullgöra krigstjänstgöring under höjd beredskap” (a.a.: 4 kap. §7), inom en viss verksamhet hen bedöms lämplig för (a.a.: 3 kap. 12§).

2.2 En total plikt? Lagen om vapenfri tjänst

En person som blir inkallad till värnplikt kan enligt lag inte frivilligt välja att dra sig ur, varken innan, under eller efter avslutad grundutbildning. Den värnpliktiga har dock möjlighet att ansöka om vapenfri tjänst, vilket enligt lag (1994:1809: 3 kap. 16§) om totalförsvarsplikt innebär:

Om en totalförsvarspliktig kan antas ha en så allvarlig personlig övertygelse rörande bruk av vapen mot annan att övertygelsen är oförenlig med en tjänstgöring som är förenad med bruk av vapen, skall han eller hon efter ansökan få rätt att vara vapenfri.

I dagsläget beviljas ansökningar om vapenfri tjänst utan ytterligare utredning, förutsatt att ansökan sker inom sex månader efter fattat inskrivningsbeslut (a.a.: 3 kap. 18§). Om ansökan sker senare måste personen inkludera en “redogörelse för de förhållanden som sökanden vill åberopa till stöd för sitt påstående att han eller hon har en sådan inställning till bruk av vapen mot annan” (a.a.: 3 kap. 19§). Den som får sin ansökan om att vara vapenfri beviljad får inte skrivas in för tjänstgöring som involverar bruk av vapen (a.a.: 3 kap. 21§).

Sammanfattningsvis förordnar alltså svensk lag att medborgare från det år de fyller 18 kan kallas till värnplikt mot sin vilja. Efter avslutad värnplikt blir personen krigsplacerad och sålunda är personen genom lag förpliktad att militärt försvara nationen i en situation av krig – vilket ytterst kan innebära att personen dör eller behöver döda en annan människa. Undantaget från den lagliga plikten finnes i lagen om vapenfri tjänst. Undantaget är emellertid begränsat, då denna lag inte ger utrymme för frihet från den lagliga plikten utifrån individuell vilja, utan kräver en stark personlig övertygelse relaterat till bruk av vapen. Det är alltså möjligt att argumentera för att diskursen om plikten att dö/döda för nationen återfinns, och konstrueras, i svensk lagstiftning.

3 Tidigare forskning

I följande avsnitt presenteras en överblick över forskning relaterad till ämnet för denna studie, i syftet att placera studien inom det rådande forskningsläget. Då studien ämnar undersöka temat 'militär död och plikt' inleds avsnittet med en kortfattad tvärvetenskaplig redogörelse för forskning rörande detta tema. Därefter ges en översikt över forskningsfältet feministisk militariseringsforskning, vilket är det fält denna studie ämnar bidra till. Här presenteras forskning kopplad till militär uppoffring, nationalism och maskulint beskyddande. Notera att en mer detaljerad beskrivning av koncepten *militarisering* och *militarism* presenteras i teorikapitlet. Avslutningsvis diskuteras hur denna uppsats bidrar till det aktuella forskningsläget.

3.1 Militär död: att döda och dö

Militär död – i synnerhet dödandet – är ett ämne som sedan länge intresserat forskare, särskilt inom psykologin. Inte minst kom detta ämne att bli välstuderat efter andra världskrigets slut, då forskare försökte förstå och förklara det som hänt. Denna forskning följde två olika spår. Å ena sidan sökte forskare förstå och förklara hur människan är förmögen till sådan brutalitet. Exempelvis psykologen Stanley Milgram (1963) försökte förklara, genom sina kända lydnadsexperiment, hur vanliga människor kan utföra grymma handlingar på order av auktoriteter. I samma anda undersökte historikern Christopher R. Browning (2017) hur vanliga män kunde, genom gruppträck, delta i grymheter som massakrer på civila. Den andra frågan som intresserade forskare efter andra världskriget, särskilt inom militärpsykologin, var den motsatta: varför är människan inte *bättre* på att döda? Denna fråga föddes till följd av att det visade sig att soldater på andra världskrigets skjutfält hade svårt att skjuta direkt på en annan människa. Upptäckten inspirerade forskare till att studera vad i människans hjärna som hindrar henne från att vilja döda en annan människa, hur dessa hinder kan tränas bort genom

socialisering, samt varför människan är förmögen att döda och riskera sitt liv trots biologiskt motstånd (se ex. Grossman, 1995; Hughbank & Grossman, 2013; Malešević, 2022; Soni & Ojha, 2023).

Även inom freds- och konfliktforskningen har temat 'militär död' studerats, om än utifrån andra perspektiv. Exempelvis har forskare inom fältet intresserat sig för hur krig kan legitimeras trots att soldater stupar i strid, såsom inom studiet av 'strategiska narrativ' (De Graaf m.fl., 2015). Med utgångspunkt i att allmänhetens stöd är avgörande för demokratiska staters krigföring har fredsforskare studerat hur västerländska militära interventioner fortsatt erhåller legitimitet hos befolkningen när soldater dör (Ringsmose & Jakobsen, 2015:144). På samma spår har flertalet forskare studerat hedrandet av militär död, genom att forska kring krigsmonument och minnesmärken för fallna soldater. Exempelvis genusvetaren Cecilia Åse (2022) visar på hur militärmonument har tillämpats för att rationalisera militär död i linje med den nationella identiteten i Sverige, samt hur dessa bidrog till legitimeringen av Sveriges militära operation i Afghanistan (ISAF). Ett annat område inom freds- och konfliktvetenskapen relaterat till militär död gäller militär rekrytering: varför söker sig personer frivilligt till militären, när det innebär risk för ens liv? Detta är en fråga som lett flertalet forskare till att, i en svensk kontext, studera Försvarens rekryteringsstrategier. Exempelvis Katharina Kehl och Sanna Strand (2019) visar, genom analys av Försvarens rekryteringskampanjer, hur Försvaret anspelar på den svenska självbilden om jämställdhet, demokrati och mänskliga rättigheter för att locka unga personer till att frivilligt vilja genomföra militärtjänst. Vidare visar Strand tillsammans med Maria Stern (2024), hur Försvarens rekryteringskampanjer presenterar soldatlivet som ett sätt, eller snarare det *enda* sättet, att reglera och styra sig själv i förhållande till normer om vad som utgör en framgångsrik, självförverkligad eller komplett medborgare. Forskningen om militär rekrytering är relevant för studien då den ger en insikt i vad som motiverar unga personer till att söka sig till Försvaret.

3.2 Feministisk militariseringsforskning: nation, kön och uppoffring

Militär död – att dö och att döda – är centralt inom feministisk freds- och konfliktvetenskaplig forskning, där utgångspunkten är att detta fenomen är starkt könskodat. Feministiska teoretiker

har exempelvis pekat på hur uppgiften att beskydda nationen är något som historiskt tillskrivits män, ofta institutionaliserat genom manlig värnplikt: att dö och döda för nationen har sålunda traditionellt setts som en manlig medborgerlig plikt (Cockburn, 2015:118; Åse & Wendt, 2017:239). Den feministiska analysen av militär död och plikt går emellertid djupare än att endast se till antalet män inom militära institutioner. Feministiska teoretiker som Cynthia Enloe (2004) och Cynthia Cockburn (2015:113) har beskrivit krig som *i dess kärna* sammankopplat med, och konstruerat av, könsroller, och har påvisat den starka länken mellan just maskulinitet, militarism och nationalism (Enloe, 2004:219). I feministisk forskning relaterad till militär död och plikt är således nationalism och nationen centrala fenomen, med utgångspunkt i förståelsen av nationen som ett könat projekt. Exempelvis har tidigare nämnda feministiska teoretikern Cockburn (2015:118) beskrivit hur uppkomsten av nationalstaten och dess medborgarskap bör förstås i samband med manlig militär tjänstgöring. Hon beskriver en länk mellan införandet av allmän rösträtt för män oavsett klasstillhörighet och allmän manlig värnplikt – för om alla män var en del av det militära försvaret och riskerade livet för nationen, förtjänade inte då alla män en del av den politiska kakan?

Feministiska teoretiker har även visat hur kvinnor och kvinnlighet traditionellt har associerats med nationen, hemmet och det som ska försvaras, exempelvis genom att kvinnokroppar ofta fått symbolisera nationen, såsom 'Moder Svea' (Anand, 2015:314; Åse & Wendt, 2017:240). Feministiska teoretiker har vidare visat på ett samband mellan maskulinitet och försvar. Exempelvis Nira Yuval-Davis (1997a:20; 1997b:36) beskriver plikten att dö och döda för nationen som mannens yttersta ansvar. Detta ansvar beskriver Yuval-Davis (1997b:122; 2011:192) som maskulint kodat, exempelvis genom att manlig sammanhållning [*'male bonding'*], lojalitet och brödraskap utgör en grundbult för vad som gör soldater kapabla att uthärda krigets brutalitet och lidande. Dibyesh Anand (2015:313) beskriver nationalism som i dess kärna genomsyrat av idéer om ära, kamratskap och uppoffring, samtliga vilka hon menar är könskodade. Anand menar att nationalistiska myter – nödvändiga för nationalstatens existens – utgörs av berättelser om homosociala band mellan män och manlig uppoffring. På så sätt förstås nationen inom feministisk teori som till sin natur könad, genom att den är uppbyggd på könskodade idéer om beskydd och beskyddare (Carsten, 2003:155). Denna beskyddarlogik har inom feministisk forskning kommit att kallas 'the myth of protection', vilken ses som grundläggande för militarism, i legitimeringen av krig och krigsförberedelser (Tickner, 2001). Inneboende i logiken är en könad arbetsdelning: kvinnans roll i nationen är som moder, fru och dotter – hennes uppgift är reproduktion, att ta hand om hemmet, barnen och männen; mannens

roll i nationen är som beskyddare, med uppgiften att vara beredd att döda och dö för det som ska försvaras (Kanaaneh, 2002:24; Elshtain, 1987:205–206), för nationen, hemmet, för “kvinnorna och barnen” som Cynthia Enloe (1990:125, *egen översättning*) uttrycker det. Inom feministisk teori förstås den könade arbetsdelningen som både förberedande för och legitimerande av krig. Samtidigt förstås arbetsdelningen upprätthålla en patriarkal könsmaktsordning där kvinnan är underordnad – på grund av hennes behov av beskydd – legitimerad genom idéer om plikt, dygd och kärlek (Young, 2003:2; Gray, 2023:346).

På senare tid har den feministiska teorin om den manliga beskyddarlogiken kommit att utmanas. Detta särskilt i ljuset av de ”nya krigen”, där forskare argumenterar för att det är värden snarare än territorium som beskyddas (Kaldor, 2012), och där kvinnor i allt större utsträckning tar plats i de militära styrkorna (Wendt & Åse, 2017:246). Kritiker undrar: håller idén om manligt beskydd av nationen när det inte längre endast är män som riskerar livet i krigets frontlinje? Trots denna utveckling har emellertid feministiska teoretiker visat att logiken om manligt beskydd och uppoffring kvarstår. Exempelvis Maria Wendt och Cecilia Åse (2017:246–248) visar, i en analys av rapporteringen om kvinnliga dödsoffer från västerländska interventioner i Irak och Afghanistan, att idén om män som beredda att dö för att försvara nationen och dess kvinnor fortfarande är stark. De visar att denna logik även i samtida krig används flitigt för att legitimera våld, och argumenterar således för att även om kvinnor idag i större utsträckning är med och krigar, är dödandet och den militära uppoffringen alltjämt starkt manligt kodade fenomen.

Den feministiska forskningen kring militär död, nationalism, uppoffring och plikt är av stor relevans för denna studie, för att i analysen kunna förstå den könade dimensionen av hur krigsplacerade män känslodiskursivt navigerar inom diskursen om plikten att dö/döda för nationen.

3.3 Studiens relevans

Militär död och plikt är teman som minst sagt studerats väl inom forskningen. Denna studie är grundad i den samlade forskningen som presenteras ovan, men ämnar även bidra till forskningsfältet utifrån en rad aspekter. Som inledningsvis nämnt vill jag argumentera för att förändringar i diskursen om det säkerhetspolitiska läget i Sverige ställer frågan om militär död

och plikt i nytt ljus. Inom ovan sammanställda forskning är militär död särskilt studerat inom ramen för så kallade ”wars of choice” (De Graaf m.fl., 2015:3; Åse, 2022:78), samt förstått utifrån utgångspunkten av frivillighet (se ex. Strand & Stern, 2024). Men vad händer med den militära uppoffringen när den inte längre är frivillig, utan en *plikt*? Vidare ämnar jag bidra till forskningsfältet genom att i analysen utgå från krigsplacerade unga män och deras känslor. Med utgångspunkt i Swati Parashars (2015:106) feministiska argument att fokus på ’vanliga människor’ och deras upplevelser är viktigt för att förstå makt menar jag att krigsplacerade män är en särskilt relevant grupp att förstå diskursen om militär död och plikt utifrån. Med denna analytiska utgångspunkt ämnar jag även bidra till *’the emotional turn’* inom freds- och konfliktvetenskapen genom att förstå militär död och plikt specifikt utifrån krigsplacerades känslodiskurser (läs kap. 4.2).

4 Teori

I följande kapitel presenteras studiens teoretiska ramverk. Inledningsvis beskrivs den poststrukturalistiska diskursteorin och dess grundläggande antaganden för studien, särskilt för studiet av känslor. Därefter redogör jag för koncepten militarisering och militarism, samt teoretiseringen av militarisering som upplyftande.

4.1 Poststrukturalistisk diskursteori

Denna studie tar ett teoretiskt avstamp i poststrukturalistisk diskursteori, enligt foucauldiansk tradition. Denna teoretiska utgångspunkt implicerar en grundläggande ontologisk förståelse av världen som diskursivt konstruerad (Laclau & Mouffe, 2001: 109–110), där 'diskurs' förstås som den ”praktik som frambringar en viss typ av yttranden” (Bergström & Boréus, 2012:358). Foucaults diskursbegrepp omfattar således mer än endast explicita språkhandlingar. Diskurser förstås snarare som regelsystem, vilka genom vissa kunskaper legitimeras och andra utesluts; diskurser avgör ”vad som kan sägas, vem som får säga det och varifrån” (Bergström & Boréus, 2012:362). Trots detta breda diskursbegrepp intar språket en särdeles viktig funktion inom poststrukturalismen, sålunda att språk inte endast ses som samhällsåterspeglade utan även som *konstruerande* av verkligheten (Bergström & Boréus, 2012: 378–379). En poststrukturalistisk ansats innebär därför den epistemologiska ståndpunkten att vår förståelse av världen endast blir meningsfull och tillgänglig för oss genom diskurser (Jarvis & Holland, 2015:37).

Poststrukturalistisk diskursteori är relevant för studien då jag avser undersöka hur krigsplacerade unga män känslodiskursivt navigerar inom en viss samhällsdiskurs – diskursen om plikten att dö/döda för nationen – samt hur denna militaristiska diskurs konstrueras som meningsfull för dem.

4.2 Poststrukturalism & känslor: *känslodiskurs*

Som nämnt ämnar jag i denna studie undersöka känslor kopplade till diskursen om plikten att dö/döda för nationen. Men vad kan egentligen sägas om känslor utifrån ett poststrukturalistiskt perspektiv? Avgörande för studiens analys är således en diskursteoretisk förståelse av känslor och studiet av dessa.

Teoretiker inom statsvetenskap och dess subdiscipliner har traditionellt sett aktat sig för att studera känslor. Känslor har länge erkänts spela en viktig roll inom politik – inte minst har känslorna *hat* och *rädsla* intagit en vedertagen ställning i förståelsen av krig – men samhällsvetenskapens teoretiker har skyggat för att närma sig dessa fenomen alltför nära (Delori, 2018:129). Den västerländska uppfattningen av känslor utgår från att dessa härstammar från människans inre: känslor förstås som kroppsliga, som biologiska i deras substans och således separata från den sociala världen (Lutz, 1988:4). Därav har känslor ansetts vara, rent epistemologiskt, utanför samhällsvetenskapens domän, och har som studieobjekt lämnats åt psykologin och neurobiologin (Delori, 2018:129–130). På senare tid har känslor emellertid kommit att inta den samhällsvetenskapliga scenen i allt större utsträckning, i vad som kallas för ”the emotional turn” inom Internationella Relationer (Welland, 2018:1) – en utveckling som även kommit att prägla poststrukturalistisk forskning (Delori, 2018:129–130). Poststrukturalistiska teoretiker som exempelvis Judith Butler (2010:7) har drivit för denna svängning med argumentet att det ligger inom poststrukturalismens räckvidd att studera känslors roll inom politik, just av den anledning att känslor inte förstås som utom-diskursiva, utan även dessa som sociala konstruktioner. I enighet med Butler argumenterar statsvetaren Mathias Delori (2018:130,132) att ett foucauldianskt angreppssätt för att förstå känslor erbjuder möjligheten att se bortom den dualistiska förståelsen av natur/kultur som gör känslor oåtkomliga för samhällsvetenskapen; ett poststrukturalistiskt perspektiv förstår *hela* världen som diskursivt konstruerad, inklusive människokroppen, hennes tankar och känslor. Med denna utgångspunkt argumenterar Delori för att det är möjligt att studera känslors politiska konsekvenser, deras kraft och effekt, utan att dissekera känslorna *per se*, det vill säga känslor som biologiska fenomen.

I enlighet med Delori (2018:135), tar jag i denna studie således den poststrukturalistiska utgångspunkten att det är poänglöst att försöka studera känslor i sig, men att det är möjligt, och ytterst relevant, att studera känslor *som diskurs*. För att närma mig känslor utifrån ett

poststrukturalistiskt perspektiv tillämpas därför analysverktyget 'känslodiskurs' [*emotion discourse*], vilket refererar till hur aktörer talar om känslor samt hur de använder olika känslokategorier när de reflekterar kring händelser, objekt eller sociala relationer. Känslodiskurser kan således förstås som ord, uttryck, fraser, metaforer eller narrativ som på något sätt refererar till känslor (Koschut, 2018:277–278).

4.3 Militariseringsteori

Studiens teoretiska ramverk bygger på koncepten *militarism* och *militarisering*, utifrån ett feministiskt perspektiv. Med utgångspunkt i Chisholm och Ketolas (2020:270, *egen översättning*) konceptualisering kan militarism förstås som en "affektiv logik som förstår det militära som önskvärt och/eller oundvikligt"; militarism är logiken som gör krig till något normalt och nödvändigt – till och med önskvärt – genom könade och känsloladdade diskursiva praktiker som genomsyrar vardagen. Militarisering, å andra sidan, kan förstås som den *process* som gradvis får individer och samhället att betrakta "militära behov och militaristiska antaganden inte bara som värdefulla utan också som normala" (Enloe, 2000:3, *egen översättning*). Utifrån ett feministiskt perspektiv förstås militarisering och militarism som del av krigets kontinuum vilket i sig ses som intimt sammanknutet med konstruktionen av genus, i en ömsesidigt konstituerande process: krig förstås som formande av samhällets könsroller och genusrelationer, samtidigt som denna konstruerade könsmaktsordning förstås som förberedande av samhället för krig (Cockburn, 2015:110,114).

Militariseringsbegreppet är inte utan kritik. Exempelvis Alison Howell (2018:15) kritiserar konceptet militarisering för att vara analytiskt tvetydigt och ytligt fokuserat på militär estetik i det så kallade civila livet. Howell argumenterar för att konceptet militarisering antar existensen av ett icke-militariserat tillstånd, vilket hon menar i många fall är en historielös förståelse av verkligheten. Howell har emellertid i sin tur mött kritik. Bland annat Nicole Wegner (i MacKenzie m.fl., 2019:13–14) försvarar begreppet militarisering genom att peka på att feminister som studerar militarisering ämnar dekonstruera den dikotoma föreställningen av krig/fred, militärt/civilt, just genom att studera hur militarisering ('det militära') sker i vardagen ('det civila') och hur dessa således inte är naturligt separata sfärer. I linje med Wegner

argumenterar jag att militariseringsbegreppet fortfarande tjänar en funktion för att urskilja processer där militaristiska logiker tar mark.

Sammantaget kan militarism och militarisering förstås som den diskursiva logik respektive process som gör krig, krigsförberedelser och militära metoder rationella. Inom ramen för studiens teoretiska ramverk tillämpar jag även en förståelse av militarisering som något produktivt, något som ger nöje, syfte och mening. Militarisering förstås alltså som mer än endast rationaliserande av militär logik: det ses även som *romantiserande* och *meningsskapande* av det militära. Denna förståelse bygger på teoretiseringar av Jesse Paul Crane-Sabeer (2016) och Julia Welland (2018), vilka presenteras i följande avsnitt.

4.3.1 Militarisering som upplyftande

Jesse Paul Crane-Sabeer analyserar i sin artikel ”*Sexy soldiers: the politics and pleasures of submission to the state*” (2016) förhållandet mellan sexualitet, sexighet och militariserade kroppar i det amerikanska samhället. Crane-Sabeer undersöker särskilt fetischiseringen av militariserade manliga kroppar, samt kopplingen mellan krigföring och begär, i hopp om att en bättre förståelse av militariseringens lockelser kan ge oss bättre möjligheter att utmana den. Som exempel på länken mellan fetischism och militarism lyfter Crane-Sabeer bland annat camouflagemönstrets etablerade plats i modevärlden, den homoerotiska fetischeringen av ”en man i uniform” (a.a.:7, *egen översättning*) och hänförelsen inför militära träningsregimer – samt hur allt detta ‘sexiga’ är del av förberedelserna för krig (a.a.:9). I en kink-informerad analys, där Crane-Sabeer inspireras av BDSM-kultur i förståelsen av makt, disciplin, underkastelse och njutning i amerikanska militära institutioner, beskrivs soldaten som en ”transformerad medborgare” som både trycks ned och erhåller njutning och nöje från sin underordning (a.a.:3,8). Genom allt från sin uniform, mejslade muskler och stolta hållning får han i sin militära underkastelse en ny kropp, gemenskap och identitet, som trots hans undergivenhet är njutbar och upplyftande för honom (a.a.:9).

En utgångspunkt för Crane-Sabeers förståelse av militarisering är Foucaults maktbegrepp, där makt inte endast förstås som något förtryckande, utan även som något produktivt, njutbart och behagligt:

What makes power hold good, what makes it accepted is simply the fact that it doesn't only weigh on us as a force that says no, but that it traverses and produces things, *it induces pleasure*, forms knowledge, produces discourse. (Foucault, 1980:119, i Crane-Sabeer, 2016:4).

Utifrån denna förståelse av makt är det relevant att analysera hur maktrelationer, såsom de producerade genom militarisering, är produktiva och njutbara, och inte endast förtryckande – något jag vill argumentera för ställs på sin spets när det gäller militär plikt att dö/döda för nationen.

För att komplettera Crane-Sabeers teoretisering av militarisering som njutbart inkluderas i det teoretiska ramverket även perspektiv från Julia Welland, för att i analysen djupare kunna fånga komplexiteten i hur militarisering konstrueras som meningsfullt. I likhet med Crane-Sabeer betonar Welland (2018) vikten av att studera de njutbara upplevelserna av militarisering, men där Crane-Sabeer behandlar underkastelse och njutning för militära manliga kroppar fokuserar Welland istället på glädje och gemenskap i krig. Welland (2018:2) beskriver att krig utan tvekan präglas av fruktansvärda negativa upplevelser och känslor, men att det även är av vikt att studera positiva värden som produceras i krig och krigsförberedelser, såsom ära, heder, mod, styrka och gemenskap. I sin analys av tre krigsnoveller identifierar Welland tre teman kopplade till njutbarhet och glädje i krig: (1) kroppsliga njutningar – hur stridande och förmågan hos en militär kropp kan framkalla känslor av välbefinnande och glädje; (2) samhörighet i krig – löftet om krig som något som upplevs kollektivt; och (3) stunder av glädje som undgår krigets räckvidd – allt från sociala relationer till stunder av skratt, musik eller kanske mat som inte smakats på länge (a.a.:2,11,14,17).

Med utgångspunkt i Crane-Sabeers teoretisering av militarisering som njutbart samt Wellands förståelse av krig och krigsförberedelser som något som inducerar även positiva känslor, ämnar jag förstå hur krigsplacerade män i Sverige känslodiskursivt navigerar inom diskursen om plikten att eventuellt dö/döda för nationen, samt hur denna militaristiska diskurs blir meningsfull för dem. Viktigt att poängtera gällande detta teoretiska ramverk är att förståelsen av militarisering som något njutbart inte avser utmåla militariserade personer som sadistiska, utan snarare tvärtom. Crane-Sabeer (2016:9) poängterar att en förståelse av militarisering som bortser från dess njutbara aspekter riskerar att anta att militärer antingen är dumdriftiga och lurade, eller våldsbejakande och sadistiska aggressorer. Genom att förstå militarisering som en process kopplad även till njutbara, positiva värden blir det möjligt att urskilja en mer komplex och nyanserad bild av militarisering.

5 Metodologi

5.1 Feministisk metodologi

Studien sker inom ramen för poststrukturalistisk feministisk metodologi. Den poststrukturalistiska diskursteorin lägger grunden för studiens ontologiska och epistemologiska antaganden, och den feministiska metodologin gör explicit studiens normativa implikationer och analytiska fokus.

Den feministiska metodologin tillämpas utifrån Väyrynen m.fl:s (2021) beskrivning, och innebär en grundläggande förståelse av genus som centralt för analysen. Den feministiska metodologin tillämpas för sin kritiska kapacitet: feministisk analys är explicit normativ sålunda att den implicerar en strävan efter att åskådliggöra olika former av våld och orättvisor, i syfte att motverka dessa (Väyrynen m.fl., 2021:3; Furtado, 2023:9). För denna studie innebär den feministiska metodologin att jag tar mig an ambitionen att synliggöra normalisering av våld, genom att kritiskt ifrågasätta en militaristisk diskurs snarare än att ta den för given (Furtado 2023:9; Basham m.fl., 2015:1). Med detta som utgångspunkt redogör jag i det följande för studiens forskningsdesign, material, datagenerering samt analysmetoden *reflexiv tematisk analys* (RTA). Avsnittet avslutas med en diskussion kring studiens metodologiska begränsningar.

5.2 Forskningsdesign & material

Forskningsdesignen är den övergripande strategin skapad för att undersöka studiens argument (Halperin & Heath, 2020:160). Då jag i denna studie ämnar *förstå* hur krigsplacerade känslodiskursivt navigerar inom diskursen om plikten att dö/döda för nationen, tillämpas ett kvalitativt interpretativt tillvägagångssätt, snarare än ett positivistiskt sådant. Jag avser inte göra

anspråk på 'objektiva sanningar' om ett fenomen eller dra generaliserande slutsatser. Istället är mitt mål att *förstå meningsskapande i en specifik kontext*, utifrån tolkning.

Primärmaterialet för studien består av transkriberingar av ljudfiler från semi-strukturerade intervjuer med män som har fullgjort värnplikt mellan åren 2017–2022. Denna metod för datagenerering valdes då intervjuer är användbara för att förstå hur människor tolkar sociala fenomen (Halperin & Heath, 2020:315). Intervjuerna transkriberades med hjälp av transkriberingsprogrammet *Sonix*. Därefter lyssnade och läste jag igenom materialet för att korrigera misstag samt för att notera fonetiska markörer såsom särskilda betoningar och skratt. Sekundärmaterial för studien är textmaterial som illustrerar den diskursiva kontext där informanterna navigerar. Detta material består av svensk lagstiftning gällande militär plikt samt ett urval uttalanden vid Folk och Försvars rikskonferens i januari 2024, presenterade i studiens inledning respektive bakgrund.

5.2.1 Informanter & urval

Tillämpningen av djupintervjuer som metod för datagenerering medför flera utmaningar kopplade till *urval*: vem skall intervjuas? Detta är ett val som styrs av studiens teori och syfte (Söderström, 2011:154), men även andra faktorer påverkar oundvikligen studiens urval.

Valet att intervju specifikt män grundas i studiens teoretiska ramverk och forskningssyfte; utifrån en feministisk metodologi ämnar jag förstå den könade dimensionen av militär död och plikt. Feministiska teoretiker har traditionellt sett studerat särskilt kvinnors upplevelser, med argumentet att detta annars marginaliserade perspektiv är nödvändigt för att förstå mänskligt liv och sociala relationer. Senare feministisk forskning har emellertid kommit att studera genusrelationer i bredare bemärkelse, utifrån förståelsen av 'män' och 'kvinnor' som socialt konstruerade kategorier, snarare än som biologiska sådana. Med denna utgångspunkt har feministiska teoretiker därför även intresserat sig för konstruktionen av maskulinitet, för manliga kroppar, aktiviteter och upplevelser (Anand, 2015:316–317). I dessa feministers fotspår följer jag, och då mycket av den tidigare forskning som studien bygger på behandlar maskulinitet och manlighet kopplat till militär död och plikt menar jag att det är relevant att intervju specifikt män. Vidare menar jag att det är relevant att undersöka särskilt mäns upplevelser av den anledning att män än idag utgör majoriteten av det svenska militära

försvaret, både vad gäller pliktpersonal (SVT, 2024-01-20) och yrkespersonal (Försvarsmakten, 2024).

Jag har valt att inte begränsa urvalet utifrån ålder, utan istället utifrån när personen genomförde värnplikten. Valet att intervjua personer som genomfört värnplikt från 2017 och framåt grundas i att det var år 2017 som den allmänna värnplikten återaktiverades – således var värnplikten innan 2017 inte en laglig plikt. Detta är avgörande för studien, då utgångspunkten för analysen är diskursen om plikten att dö/döda för nationen.

Vidare formas studiens urval av tillgångsbegränsningar. Studiens urval kan beskrivas som ett *snöbollsurval*, där informanter uppsöktes genom mitt kontaktnät, för att sedan utökas genom hänvisningar från dessa informanter (Halperin & Heath, 2020:494). För att mildra det urvalsbias som följer denna urvalsmetod sökte jag maximera antalet ingångspunkter, det vill säga 'första informanter'. Vidare strävade jag efter att skapa intern mångfald i urvalet utifrån faktorer såsom geografisk spridning, utbildningsnivå samt typ av militärtjänst. Urvalsbias kan emellertid alltså sägas påverka studien, vilket diskuteras vidare i avsnitt 5.4.3.

5.2.2 Intervjuer

En majoritet av studiens intervjumaterial genererades genom synkrona digitala intervjuer, vilka genomfördes via videosamtal. Valet att genomföra digitala intervjuer grundas i att studiens informanter är bosatta på olika platser i Sverige. De digitala intervjuerna möjliggjorde således större geografisk spridning i urvalet av informanter, vilket jag argumenterar väger tyngre än de metodproblem som åtföljer digitala intervjuer (läs avsnitt 5.4.3). Intervjuer som genomfördes fysiskt skedde i avskilda rum, i syfte att skapa en lugn och trygg stämning.

Sammanlagt intervjuades 10 personer. Intervjuerna varade mellan 45 minuter och 1,5 timmar. I anonymiserande syfte delges ingen personlig information om informanterna. I syfte att inte avhumanisera informanterna har jag dock valt att ge dem pseudonymer, vilka används i analysen. Nedan följer, i *figur 1*, en tabell över studiens intervjuer, med information om när och hur intervjuerna genomfördes.

Intervjunr.	Pseudonym	Datum	Intervjuform
1	Adam	2024-03-25	Videolänk
2	Benjamin	2024-03-27	Videolänk
3	Carl	2024-04-01	Videolänk
4	Daniel	2024-04-02	Videolänk
5	Emil	2024-04-03	Face-to-face
6	Filip	2024-04-03	Videolänk
7	Gabriel	2024-04-04	Videolänk
8	Henrik	2024-04-05	Videolänk
9	Isak	2024-04-05	Face-to-face
10	Jonas	2024-04-05	Videolänk
Figur 1: intervjuöversikt			

Samtliga intervjuer var semi-strukturerade, vilket innebär att intervjuerna innehöll en blandning av strukturerade frågor och ostrukturerade frågor (Halperin & Heath, 2020:313), i syfte att gräva djupare i informanternas beskrivningar och upplevelser. För att genomföra de semi-strukturerade intervjuerna skapades och tillämpades en intervjuguide, utifrån ett antal olika teman. Intervjuguiden strukturerades i fyra segment: (1) *introduktion & uppvärmning*, (2) *krigsplacering & säkerhetsläget*, (3) *plikt*, (4) *'cool-down' & avslutning*. Intervjuguidens olika teman och preliminära frågor formulerades utifrån studiens forskningsfråga samt utifrån studiens teoretiska ramverk. Se *bilaga 1* för den fullständiga intervjuguiden.

5.3 Analyismetod & operationalisering

5.3.1 Reflexiv tematisk analys

I analysen av intervjumaterialet tillämpas *reflexiv tematisk analys* (RTA), enligt Braun m.fl:s (2022) ramverk. RTA är en ren analysmetod snarare än en metodologi, vilket innebär att den är oberoende av specifika epistemologiska och ontologiska antaganden. Metoden är för den delen

inte ateoretisk, utan är teoretiskt *flexibel*, vilket gör den lämplig för studiens poststrukturalistiska feministiska metodologi (Braun & Clarke, 2020:4).

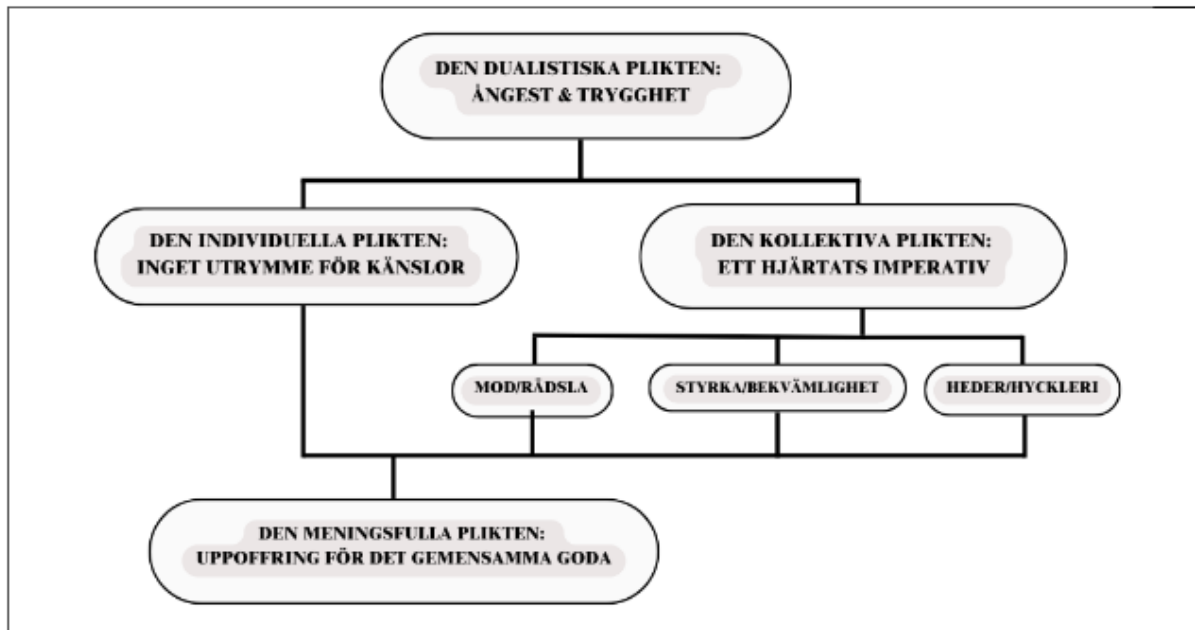
Att tillämpa RTA innebär att konstruera teman utifrån intervjumaterialet, genom reflexiv tolkning av både latent och manifest innehåll. Tolkningsarbetet följer en analytisk process i sex faser: (1) bekantande med materialet, (2) kodning, (3) konstruktion av teman, (4) granskning av potentiella teman, (5) definiering och namngivning av teman, (6) produktion av rapporten (Braun m.fl., 2022:28). Av betydelse att nämna är att analysens teman inte bör ses som 'verkliga företeelser' existerande i materialet vilka kan 'identifieras' genom analys. Inom RTA förstås teman snarare som mönster som utvecklas i analysens senare faser, efter betydande tolkningsarbete. Teman inom RTA är mer än endast samlad data kopplad till ett visst ämne eller fråga; teman fångar mönster av mening, samlade kring centrala begrepp eller idéer (a.a.:27).

Analysprocessen innebar således att jag efter att ha transkriberat och läst igenom materialet ett flertal gånger kodade materialet i kodningsprogrammet *Nvivo*, informerat av forskningsfrågorna och det teoretiska ramverket. Därefter konstruerades preliminära teman, där olika koder knöts ihop utifrån uttolkade idéer och meningsmönster – även detta utifrån studiens teoretiska ramverk. Dessa preliminära teman bearbetades sedan, genom ytterligare läsning av både det kodade materialet samt materialet i sin helhet. Avslutningsvis gavs temana namn och analysen skrevs. För en överblick över kodningen och temana, se *bilaga 2*.

5.3.2 Operationalisering

RTA tillämpas i denna studie som en deduktivt orienterad analysmetod, dock med betydande induktiva inslag. Den deduktiva ansatsen innebär användningen av en teoretiskt informerad analytisk lins, i syfte att öppna upp nya sätt att tänka kring materialet. För att operationalisera det teoretiska ramverket tillämpades 'känslodiskurser' (Koschut, 2018) som analytiskt verktyg, vilket innebar att analysprocessen utgick från hur informanter i materialet talar om känslor och känsloupplevelser. Känslodiskurserna uttolkades från informanternas bruk av känslotermer, metaforer, jämförelser, analogier och konnotationer till känslor (a.a.:284). Analysprocessen handlade dock inte om att 'hitta' olika känslodiskurser i materialet eller att kartlägga mångfalden av dessa – utan snarare om att genom tolkning konstruera teman utifrån mönster av mening, med känslodiskurser som analytisk lins. Analysprocessen genomfördes vidare även

med vissa induktiva inslag, då jag ville kunna bli överraskad av materialet. Sålunda skedde kodningen inte med förutbestämda kodningskategorier (*a priori*-kodning), utan snarare utifrån en teoretiskt informerad lins med känslodiskurser i centrum för tolkningsarbetet. Nedan, i *figur 2*, redovisas de konstruerade temana:

Figur 2: tankekartan över analysens teman

5.4 Metoddiskussion

I följande avsnitt diskuteras utmaningar och begränsningar med studiens forskningsdesign, kopplat till etik, reflexivitet och reliabilitet.

5.4.1 Etik

En utgångspunkt i etiska riktlinjer och etisk reflektion är grundläggande för all forskning för att säkerställa att människors välbefinnande inte offras för vetenskapens behov (Ahrne & Svensson, 2022:36). För att garantera god forskningsetik för datagenerering följer denna studie

Vetenskapsrådets (2002) fyra huvudkrav: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Innan intervjuerna genomfördes skickades en forskningsformulering till informanterna, med information om forskningens preliminära syfte samt information om anonymitet, informationshantering och samtycke (se *bilaga 3*). Varje intervju inleddes sedan med en kortfattad presentation av studiens syfte och informantens roll i detta, varefter samtycke efterfrågades både för medverkan i studien samt för ljudinspelning av intervjun – med betoning på personens rätt att dra sig ur när som helst under forskningsprocessen.

En röd tråd för den etiska ambitionen i genomförandet av studien var respekt och empati, vilket är särskilt viktigt då intervjuerna behandlade tämligen känsliga ämnen. Utifrån bästa förmåga strävade jag efter att följa ledstjärnan ”do no harm” (Höglund & Öberg, 2011:195) i intervjuerna. Då jag som kandidatstudent inte etikprövas i min forskning kom detta att främst betyda *försiktighet*, att ta det säkra före det osäkra.

5.4.2 Reflexivitet

Reflexivitet – kritisk tolkning av det egna tolkningsarbetet (Göransson, 2019:38–39) – är en fundamental del av feministisk metodologi (Väyrynen m.fl., 2021:3). Vidare är reflexivitet avgörande för interpretativ forskning som sådan; tolkning kan aldrig vara objektiv, och för att utföra god interpretativ forskning krävs därför erkännande av att tolkningsarbetet aldrig kan ske separat från forskaren, hennes antaganden och uppfattningar (Braun m.fl., 2017:20; Braun m.fl., 2022:22). Snarare än att försöka sträva efter objektivitet, eller att uttradera mig själv som forskare, väljer jag därför i denna studie att se min subjektivitet som en essentiell del av forskningsprocessen, men att förhålla mig kritiskt till den.

Under forskningsprocessens gång reflekterar jag därför kontinuerligt kring min position, mina värderingar, uppfattningar och fördomar i förhållande till mina informanter och till analysen – inte i tron om att detta skapar en mer ’objektiv’ analys, utan för att vara transparent kring min subjektivitet och dess plats i analysen. För denna studie är det av särskild vikt att nämna att jag personligen inte har genomfört värnplikt och således inte är krigsplacerad. Vidare tar jag mig an detta forskningsområde då jag personligen är intresserad av militarisering och militarism, och med mig i bagaget har jag erfarenhet från antimilitaristiskt politiskt engagemang; oundvikligen bär jag på kunskap och erfarenheter som formar min uppfattning av militarisering

och personer inom det militära. Som forskare hanterar jag detta genom att vara transparent, genom att vara explicit med den teoretiska utgångspunkt analysen sker utifrån, samt genom att genomgående sträva efter reflexivt tänkande – i både intervjusituationer och analysprocessen.

5.4.3 Begränsningar

Ett av de främsta bekymren med studiens forskningsdesign gäller dess *reliabilitet*: studiens upprepbarhet och tillförlitlighet (Halperin & Heath, 2020:163). Reliabilitetsfrågor kommer delvis från den oundvikliga urvalsbias som är inneboende i forskningsdesignen. Urvalet informanter är inte representativt för den population vars upplevelser studeras – exempelvis är samtliga informanter från städer, och en majoritet av de intervjuade studerar idag vid högskola eller universitet. Dessutom medför genomförandet av intervjuer risk för '*intervjueffekten*', där respondenter tenderar att anpassa sina svar för att stämma överens med uppfattade normer för vad som är socialt acceptabelt, eller vad de tror att forskaren vill höra (Halperin & Heath, 2020:314). Att majoriteten av intervjuerna genomfördes via videosamtal är ytterligare problematiskt, då det är svårare att genom videosamtal läsa av personen som intervjuas (Göransson, 2019:135). Vidare gör det kvalitativa tillvägagångssättet, det vill säga att studiens material endast består av djupintervjuer, att forskningsdesignen är olämplig för att göra generaliseringar från analysen (Brounéus, 2011:131). Det är emellertid värt att betona att genomförandet av interpretativ forskning, i motsats till positivistisk forskning, alltid innebär andra förutsättningar för reliabilitet. Detta beror på att interpretativ forskning förlitar sig på forskarens *tolkningar*, vilket gör den till sin natur *subjektiv*. I interpretativ forskning betraktas dock subjektivitet inte som en brist *per se*: subjektiv tolkning anses snarare vara en integrerad och nödvändig del av analysen (Braun m.fl., 2017:20). Vad som därför är viktigt för trovärdigheten för interpretativ forskning är faktorer som *reflexivitet* och *transparens* (Brounéus, 2011:135; Wilkinsson, 2013:135), som jag ovan resonerat kring. Här finns således en styrka i denna studies forskningsdesign, genom att den skapar betydande möjligheter vad gäller exempelvis reflexivitet och öppenhet gällande studiens grundläggande antaganden och begränsningar.

6 Analys

I det följande presenteras studiens analys och resultat. Analysen presenteras utifrån teman konstruerade genom den reflexiva tematiska analysmetoden: 1. *Den dualistiska plikten*, 2. *Den individuella plikten*, 3. *Den kollektiva plikten* och 4. *Den meningsfulla plikten*. Temana och relationen mellan dem bör läsas som en analytisk berättelse, där varje tema ingår i ett mönster av mening uttolkat från materialet.

6.1 Den dualistiska plikten: *ångest & trygghet*

Ett första genomgående tema i materialet är hur informanterna samtliga beskriver sig uppleva ett annorlunda säkerhetsläge idag, än under tiden för deras mönstring. Ingen av informanterna kallades till värnplikt mot sin vilja, utan en majoritet av dem beskriver att de redan innan mönstringsprocessen hade en stark motivation till att genomföra militär grundutbildning. Anmärkningsvärt är att informanternas motivation beskrivs som tydligt personlig, snarare än som kopplad till en önskan om att bidra till det militära försvaret eller delta i krig. Värnplikten beskrivs av informanterna som en barndomsdröm, som ett äventyr och en personlig utmaning. Daniel berättar att han drömt om att bli fallskärmsjägare sedan tre års ålder, inspirerad av manliga familjemedlemmar inom Försvarsmakten. Även Filip och Isak beskriver sig ha inspirerats av manliga förebilder inom familjen, och Henrik talar om värnplikten som en gemensam dröm han under barndomen delade med sin bästa vän – ett äventyr de skulle ut på tillsammans. Det är berättelser som starkt resonerar med Yuval-Davis (1997b:122) teoretisering av militarisering som förankrat i brödraskap och manlig gemenskap [*'male bonding'*]. Adam, Carl och Gabriel berättar istället om ett intresse för träning och beskriver värnplikten som en hård men givande personlig utmaning.

Man har ju fått den frågan: "Varför ville du göra lumpen?". För min del var det inte främst nödvändigtvis för att jag vill försvara Sverige, utan... Bara för att, kul! Alltså, mest för kul och lärdomsrikt. Jag tycker om utmaningar och sånt där fysiskt, och det var det ju mycket. För det är ju så här man brukar säga: det är någonting man *vill ha gjort*, men inte nödvändigtvis *vill göra*. (Intervju 7, Gabriel: 2024-04-04)

Man tänkte på det som en rolig grej. Attityden under den tiden var också att liksom, man behöver inte vara i krig bara för att man har gjort lumpen, utan lumpen och faktiskt krig eller stridande är två helt separerade saker. Mer än vad det är idag. Nu så kopplas väl de ihop på ett mycket mer reellt sätt. (Intervju 3, Carl: 2024-04-01)

Utifrån Carls ord är det möjligt att förstå att det som för informanterna tidigare var något kul kommit till att i allt större utsträckning handla om krig. Detta är en röd tråd i materialet, att informanterna under senare tid kommit att omorientera sig inom den militära rollen: det som initialt upplevdes som en personlig möjlighet i militära färger har kommit att resoneras om som en militär *plikt*, i kontexten av att krig beskrivs ha blivit verklighet i ljuset av Rysslands invasion av Ukraina. Exempelvis Benjamin beskriver:

Det blev väldigt, väldigt verkligt just det året vi gjorde lumpen. För det var ju där i februari 2022 som kriget bröt ut och då låg vi mitt i allting. Man började se videor från Twitter och tänkte: "men herregud vi övar ju med de här vapnen, det är ju så de gör exakt där [i Ukraina] också. Men gud, det handlar om samma sak. Det är så kriget ser ut". Just det där mentala att faktiskt "aha, men det här jag kommer göra". Det är inte bara springa runt i skogen och leka krig, utan vi övar faktiskt för en verklig händelse som kan komma att ske och vi vet inte när den händelsen kan komma att ske eller om den kommer att ske inom vår livstid". (Intervju 2, Benjamin: 2024-03-27)

Benjamin beskriver att värnplikten i realtid kom att ta en ny form: vapnen i deras händer fick en annan tyngd och funktion. Denna transformation återfinns bland flera informanter, som i Gabriels beskrivna insikt att "oj, jag kanske kommer faktiskt bli inkallad och behöva strida" (Intervju 7: 2024-04-04), till Isaks berättelse om hur verkligheten ändrade färg, till att helt plötsligt handla om liv och död:

Innan dess var det bara "okej, men nu försvinner robotarna". Men helt plötsligt när vi gjorde här så fattade jag: "okej, men om jag gör exakt samma sak, om jag trycker på den knappen och en robot kommer skjuta, då är det jag som har tryckt på en knapp som kommer... vi säger att jag hade sänkt ett fartyg, då har ju jag dödat x antal människor. [...] Men det finns också en baksida på det. Det är också så att vi kan ju bli träffade, så det är liksom two sides to that coin. (Intervju 9, Isak: 2024-04-05)

De känslodiskurser som uttolkas från materialet, kopplat till kriget och pliktens närvaro, är flera och ambivalenta, i ett potpurri av *ångest*, *oro* och *trygghet*. Genomgående är att krig beskrivs

som fruktansvärt, som det absolut sista man vill – något som militära personer beskrivs ha allra störst förståelse för.

Min personliga erfarenhet är att soldater, i alla fall i Sverige, är de som förmodligen minst vill ha krig. För vi vet vad det innebär. Vi kan verkligen föreställa oss hur det blir när vapnen kommer och används. För vi har övat på det, vi får se filmer, allt möjligt på hur det faktiskt är. (Intervju 4, Daniel: 2024-04-02)

Bland flera av de intervjuade personerna uttolkas känslodiskurserna *oro* och *ångest*: oro för att bli uppryckt från sitt liv utan att ha något att säga till om, oro inför risken för krig och ångest inför att eventuellt kallas in för att strida. Bland annat Carl och Jonas berättar:

Men det känns ju inte så kul alltså. Det känns ju såklart som något man inte hoppas behöver ske. Eller det känns ju dåligt. [...] Det är väl typ en oroskänsla att behöva eventuellt vara med om något som man inte vill vara med om. (Intervju 3, Carl: 2024-04-01)

Och när Ukraina invaderades där vid våren 2022, det tog mig ganska hårt. Jag blev... Jag började reflektera ganska mycket över det. Jag gick till en psykolog för att göra det och jag mädde ganska dåligt över det. Just tanken att... Ja, det blev ganska verkligt helt plötsligt liksom. Det jag övat på kanske jag skulle behöva göra liksom. (Intervju 10, Jonas: 2024-04-05)

Å andra sidan utläses även känslodiskurser kopplade till *trygghet*. Bland annat beskrivs trygghet genom beskrivningar av tillit till Försvarets kompetens, och således en trygghet i att vara en del av den gemenskapen: ”ifall det händer vill jag vara bland folk som vet vad de håller på med” (Intervju 4, Daniel: 2024-04-02). Utöver detta beskrivs även en trygghet i att vara krigsplacerad, sålunda att det innebär kunskap om ens uppgift i en eventuell situation av krig. Exempelvis Adam berättar:

Asså jag vet ju vad jag kommer göra. Jag vet exakt vad som händer för min del och så. Så det är väl en trygghet att säga att jag vet att jag kommer göra det här och det här och så. Bara att veta det, det är en ganska stor trygghet. Hade jag inte varit krigsplacerad då hade det varit lite mer: vad händer med mig liksom? Vad ska jag vara...? Vad kommer jag få göra? Nu vet jag vad jag ska göra. (Intervju 1, Adam: 2024-03-25)

Känslodiskurserna relaterade till att vara krigsplacerad i en säkerhetspolitisk situation som beskrivs som förändrad är alltså varierande mellan informanterna, men även varierande *inom* informanterna; uttryck för *oro* blandas med uttryck för *trygghetskänslor*. Genomgående för samtliga informanter är emellertid ett accepterande av den militära plikten att eventuellt behöva dö/döda för nationen. Samtliga informanter beskriver att de ser detta som en plikt som vilar på deras axlar, en plikt de ämnar fullgöra om det av tillfället krävs av dem. Det beskrivs av flera

av dem som det sista man vill göra, som ”någonting man ser på helt utan entusiasm” (Intervju 3, Carl: 2024-04-01), men alltså som en plikt de tar sig an.

Om det är så att jag blir inkallad i konflikt och det som är min krigsplacering, då kommer jag att göra det. Jag kommer inte, jag kommer inte säga nej. Så det är inte så att jag kommer sätta emot. Samtidigt så känner jag mer att okej, jag hade kanske inte *velat* vara i frontlinjen, eller ute till havs. Men jag skulle aldrig sätta mig emot, om det är så att det är det som krävs. (Intervju 9, Isak: 2024-04-05)

I citatet ovan resonerar Isak kring hur hans krigsplacering är särskilt riskfylld i en krigssituation, vilket Isak ger uttryck för viss *rädsla* inför. Trots detta uttrycker Isak att han aldrig skulle vägra sin plikt – något som återkommer hos samtliga informanter. I nästföljande tema redogör jag således för *hur* informanterna känslodiskursivt navigerar denna plikt, bortom uttryck för *oro*, *rädsla* och *trygghet*.

6.2 Den individuella plikten: *inget utrymme för känslor*

En hos samtliga informanter återkommande diskurs är den om plikten att eventuellt dö/döda för nationen som oundviklig. Av vissa informanter formuleras plikten som oundviklig på grund av att deras krigsplacering är stiftad i svensk lag. Exempelvis Filip och Henrik uttrycker:

Lagligt så bär man ju då ett ansvar. Alltså det är de som är har gjort värnplikt som har skyldighet att liksom försvara Sverige. Det är ju ett faktum att vi bär ett ansvar, att de som är lämpligast och krigsplacerade – då har man ju en skyldighet. (Intervju 6, Filip: 2024-04-03)

"Hade du gått ut och krigat?" Svar, ja. Dels för att jag måste [skratt]. Eller såhär alltså jag *måste* ju. De flesta tänker nog inte på att det faktiskt är en *plikt*. Alltså, ja man har inget val direkt som krigsplacerad utan... Det är nog många som inte tänker på det utan många tänker nog att det fortfarande är frivilligt för oss krigsplacerade. Men det är det ju inte. (Intervju 8, Henrik: 2024-04-05)

Ett mer framgående tema i materialet är emellertid formuleringen av plikten som oundviklig *eftersom verkligheten kräver den*.

Det som behöver göras, det ska göras. Och, om jag kan göra någonting för att en galning inte ska få ett större territorium att styra över då, ja men då kommer jag göra det alla dagar i veckan. Det är inget snack om saken. [...] Alltså såhär, om jag inte sätter livet till insats, vad är det för liv jag kommer leva i så fall då? Kommer jag leva här i lite skrynkligt hus där jag inte kommer må bra? Då har jag ingenting att leva för ändå. Hela min familj är död. Ja, segt då? Så jag tror inte att det bara handlar om vad det är man förlorar, utan jag tror också det handlar om vad det är man förlorar om man *inte* förlorar sitt liv till exempel. (Intervju 2, Benjamin: 2024-03-27)

Från Benjamins beskrivning är det möjligt att utläsa en diskurs om att krigets verklighet gör plikten till ett faktum. Verkligheten skapar ett 'antingen eller' där det i slutändan egentligen endast finns ett rationellt alternativ: att vara villig att dö/döda för nationen. Detta binära narrativ gestaltas än tydligare av Emil:

Man har de två alternativen: antingen så gör man ingenting och så får man en diktatur eller så gör man uppoffringar och får en demokrati. Alternativet att inte göra någonting och få demokrati, det är inte ett tredje alternativ som finns liksom. Eller liksom, det kan ju finnas. Vi kan bara leva i evig fred, det vet vi inte. Men det är liksom det är inte vi som kontrollerar om det blir så, utan det där tredje att inte göra någonting och få allt... alltså att plocka russinen ur kakan, det är inte nödvändigtvis ett alternativ, utan det man har att välja mellan, det är att göra uppoffringar, och förhoppningsvis få ha den här demokratin, eller att bara sådär helt lägga det i händerna på någon annan. Så antingen har vi diktatur om Putin säger så, eller så får vi kämpa för det liksom. Det är de två som finns. (Intervju 5, Emil: 2024-04-03)

Ovanstående citat illustrerar tydligt en militaristisk diskurs, genom att militära medel formuleras som nödvändiga (Chisholm & Ketola, 2020:270). Vidare är det möjligt att utifrån Emils resonemang uttolka en känslodiskurs, nämligen att det i navigerandet av plikten att eventuellt behöva dö/döda för nationen *inte finns utrymme för känslor*: det finns inget alternativ och det tjänar därför ingenting till att gräva i känslor kopplade till situationen. Av flera informanter uttrycks denna diskurs som en explicit strategi för att hantera plikten. Bland annat Adam formulerar:

Men jag tror att man kopplar nog bort känslorna när det kommer till sånt här. Jag kan inte fokusera på mina känslor om det är så att jag behöver riskera livet. Det låter också jättehemskt. Men för att jag ska fungera så behöver jag det. När jag gjorde vämplikten var det väldigt viktigt att man när det väl händer någonting jobbigt, så var man tvungen att bara koppla bort alltihop och bara fokusera på en sak liksom. Jag brukar se det som ett tredje perspektiv att "det här är inte jag". Jag tänkte jätteofta en strategi som var att allt var ett tv-spel. Det funkade skitbra för då var det som att liksom, då blev ingenting så jobbigt. (Intervju 1, Adam: 2024-03-25)

Adam beskriver således distansering till känslorna som ett sätt att hantera pliktens oundviklighet – något som delas av flera andra informanter. Att plikten inte ger plats för känslor utläses även på ett annat sätt i materialet, vilket kan förstås från Isaks beskrivning:

Och att om det nu är så att jag skulle till exempel hamna i situation där jag ska döda eller kan bli dödad, då är det kanske inte är upp till mig att tänka "men vad fan? Det här sucks, det här är fruktansvärt!". Det kanske låter lite hårt, men det kanske inte är rätt fråga att ställa utan då är frågan "okej, men det här har hänt. Vad ska du göra?" Och jag menar, om jag hamnar i en situation där jag kanske måste döda för att rädda mig själv eller kanske rädda mina kollegor eller soldater och sjömän eller vad det kan vara -- eller civila, ja då är det kanske det som *måste* göras. (Intervju 9, Isak: 2024-04-05)

Från Isaks resonemang kan en känslodiskurs uttolkas där plikten att eventuellt dö/döda faller inom rationalitetens domän, snarare än känslornas. Utifrån min tolkning beskriver Isak att tillfället då plikten krävs inte ger utrymme för att känna efter: att känna efter är en svaghet, att agera utifrån det som 'måste' göras är rationellt. Den känslodiskurs som genomsyrar temat '*den individuella plikten*' är således en som hierarkiserar rationalitet över emotion. Trots det tydliga narrativet i materialet att plikten inte lämnar utrymme för känslor utläses emellertid flera känslodiskurser, särskilt relaterat till gemenskap. I följande avsnitt redogör jag för känslodiskurser kopplade till den kollektiva plikten.

6.3 Den kollektiva plikten: *ett hjärtats imperativ*

Ett genomgående tema i materialet är uttryck för navigerande inom diskursen om plikten att eventuellt dö/döda för nationen som en del av en *gemensam* plikt, något individen måste acceptera som del i ett kollektiv där alla bär ett ansvar. Detta utläses bland annat från Adams resonemang:

Jag känner inte att det är liksom mitt, enbart mitt ansvar. Utan om vi alla tar en liten, liten del av det ansvaret så blir det ju bra i slutändan. Och det är lite det som det hänger på också, att alla, *alla*, måste vara synkade annars så fallerar hela systemet. Så jag känner inte att det är något riktigt så att det är mitt ansvar utan det är mer att det är *vårt* ansvar skulle jag säga. (Intervju 1, Adam: 2024-03-25)

Den gemensamma plikten beskrivs av informanterna som varierande: för alla människor handlar det inte om att ta till vapen och riskera livet, utan detta beskrivs som en plikt bland flera, en plikt som nödvändigtvis måste falla på några individer inom kollektivet. Flera informanter talar om att den gemensamma plikten kan innebära att individen på olika sätt ser till att samhället fungerar, utöver det militära. Exempelvis talar informanterna om att medborgare kan vara förpliktade till att bidra till att upprätthålla en fungerande sjukvård,

matproduktion, transport, elproduktion eller till att hålla samhällsekonomin i rullning – varierande plikt beroende på vem individen är och vad personen är lämpad för. Genomgående är det militaristiska resonemanget att vissa individer nödvändigtvis måste bära den militära plikten att vara beredd att väpnat försvara nationen. Utifrån ett militariseringsteoretiskt perspektiv är det emellertid möjligt att urskilja även den icke-militära kollektiva plikten som i grunden militaristisk; i informanternas resonemang beskrivs den kollektiva plikten, oavsett dess variationer utifrån individuella förutsättningar och önskemål, syfta till att understödja den militära verksamheten. Detta uttolkas från exempelvis Daniels formulering att “det är ganska enkelt att glömma att frontlinjen, det är en väldigt liten del av kriget och att den kollapsar snabbt när det bakom inte fungerar” (Intervju 4: 2024-04-02). Även ’icke-militära’ dimensioner av den kollektiva plikten, såsom sjukvård och transport, kan således förstås som inkluderade i krigsmaskineriet, gentemot vilket var medborgare indirekt är förpliktigad. Även hemmet tillskrivs en plats i denna militära logik:

Vi som är krigsplacerade får ju plikten att faktiskt, faktiskt kriga liksom. Men alla som inte är krigsplacerade, visst, de kanske inte står och spanar med AK5 då, men man får väl en annan plikt typ. Och en av alla grejer som skulle bli en plikt för alla andra som inte är krigsplacerade är väl att vara plikttrogna till de som är ute på fronten, så att de som är på fronten, de som är och *krigar*, känner att de har stöd hemifrån liksom. (Intervju 8, Henrik: 2024-04-05)

Även ur Henriks ord uttolkas diskursen om en kollektiv *indirekt* militär plikt – direkt för vissa, vilka bär ansvaret att eventuellt dö/döda för nationen. Vidare utläses från Henriks resonemang en logik som följer en traditionell könad diskurs där hushållet – den traditionellt feminina sfären – underordnas frontlinjen – den traditionellt manliga sfären (Enloe 1990:125). Det bakom frontlinjen, hemmet, måste fungera för att frontlinjen skall fungera: det kvinnliga finns till för det manliga.

Utifrån materialet uttolkar jag således att informanterna navigerar den individuella plikten att eventuellt dö/döda för nationen *inom* diskursen av den kollektiva plikten: att acceptera plikten att eventuellt dö/döda för nationen rationaliseras utifrån förståelsen att det är ett ansvar bland många, ett ansvar som vilar på krigsplacerade personers axlar. Vidare menar jag att den individuella plikten utöver att endast rationaliseras som del av en kollektiv plikt, även *romantiseras* – genom känslodiskurser relaterade till den kollektiva plikten. I det följande presenteras dessa genom tolkning identifierade känslodiskurser, presenterade som underteman utifrån känslodiskursiva binära par: *mod/rädsla*, *styrka/bekvämlighet*, *heder/hyckleri*.

6.3.1 *mod/rädsla*

En känslodiskurs som uttolkas från materialet är beskrivningen av de som inte är villiga att uppfylla sin plikt som *rädda* eller till och med *fega*. Denna framställning kan ställas i kontrast till beskrivningen av stridande personer, samt de som är beredda att strida, som *modiga*: det är en framställning som går i linje med Wellands (2018:2) förståelse av *mod* som ett positivt värde inneboende i krigsförberedelser och krig. Exempelvis beskriver Gabriel, angående nyheten att för få unga i Sverige frivilligt vill genomföra värnplikt i förhållande till hur många som kallas (SVT, 2024-03-13), att unga ”kanske är rädda att de faktiskt ska behöva dra in i krig” (Intervju 7: 2024-04-04). Känslodiskursen '*feghet*' gällande att vara ovillig att uppfylla sin militära plikt uttolkas även i materialet, exempelvis utifrån Benjamins resonemang om Sveriges anslutning till Nato och Nato-kritiker:

Ska vi då säga till Ukraina att hallå, ni kan ta skiten medan vi ligger här och är neutrala och klappar medhårs som vi har gjort nu i 200 år liksom. Jag tycker inte att det funkar, utan vi måste hjälpa till lika mycket som alla andra. Vi kan inte vara de neutrala svenskarna som bara vill väl hela tiden. För det är inte så verkligheten ser ut. (Intervju 2, Benjamin: 2024-03-27)

Utifrån ovanstående citat är det möjligt att utläsa en diskurs om den *konflikträdda*, *naiva* svensken, som är återkommande hos flera informanter. Utifrån Benjamins beskrivning uttolkar jag en förståelse av den svenska neutraliteten som något *svagt* och *fegt*, och i förlängningen en diskurs kring den som inte vågar stå upp och slåss för 'vad som är rätt' som en *fegis*. Denna diskurs blir än tydligare när bilden av den konflikträdda svensken ställs i kontrast till den modiga ukrainaren som stannade för att försvara nationen, samt de modiga frivilliga individerna som åkte till Ukraina för att strida – något som lyfts av flera informanter. En informant, Daniel, berättar även om att han vid krigsutbrottet i Ukraina tog kontakt med den ukrainska ambassaden i syfte att åka till Ukraina för att strida – men att han stoppades av sin krigsplacering i Sverige.

Utifrån dessa kontrasterande känslodiskurser är det således möjligt att identifiera hur diskursen om plikten att eventuellt dö/döda för nationen konstrueras som sammankopplad med *mod*. Den militära plikten tillskrivs sålunda ett positivt värde och mening.

6.3.2 styrka/bekvämlighet

Ytterligare en känslodiskurs-dyaden som uttolkas från materialet är *styrka/bekvämlighet*. Ett återkommande tema i materialet är formuleringen att svenskar, som följd av en lång period av fredstid, blivit *bekväma* och *svaga*. I ett resonemang om varför somliga svenskar saknar försvarsvilja uttrycker exempelvis Gabriel:

Livet har varit så lätt och så kommer det en svår situation och folk vill inte inse att det faktiskt är, att det faktiskt kan bli krig utan man bara: "Nej, men det är klart att det aldrig kommer bli krig här i Sverige. Utan livet kommer fortsätta vara lätt. Liksom, jag kommer få ett bra jobb och jag kommer ha bra familj och allt kommer vara lätt" [...] Det är lite så här kanske... Har du hört den här "hard times create strong men, strong men create good times, good times create weak men, and weak men create hard times"? Nu kanske vi är lite i en sån här period: det är liksom svaga män och easy times. Och vi behöver en lite tuffare situation för att få alla att inse att de har en plikt. (Intervju 7, Gabriel: 2024-04-04)

Gabriels ord kan förstås som del i en diskurs där personer som är beredda att dö/döda för nationen tillskrivs *styrka*, i kontrast till de svaga som inte är villiga att uppfylla sin plikt. Relevant är även beskrivningen av att det är "svåra tider", vilket i kontexten kan förstås som krig eller risk för krig, som *gör* personer starka. Således blir det möjligt att uttolka diskursen om den militära plikten som *stärkande* för individen. Denna tolkning stärks av en återkommande beskrivning av värnplikten, särskilt dess allra hårdaste utmaningar, som uppfostrande, stärkande av kroppen och formande av individen till en bättre människa. Här uttolkar jag, i samklang med Crane-Sabeers (2016:9) teoretisering, känslodiskursen *stolthet* kopplad till *styrka* och *uthållighet* i hur informanterna talar om hur den militära grundutbildningen pressade deras kroppar till deras yttersta, och deras psyken likaså – och hur de fann glädje och stolthet i dessa utmaningar. Diskursen, 'plikten som *stärkande*', utläses även från Daniels resonemang kring försvarsviljan bland unga svenskar:

Den ryska björnen har sovit lite. Och då – det är inte så att man vaknar upp med en dag och bara "ja, jag vill gå ut och kriga". Det är såklart ingen sund människa som vill gå ut och kämpa för någonting när man inte ens vet varför. Men jag tror att nu när vi har fått tillbaka vår motståndare på sätt och vis, alltså det som kan hota vårt sätt att leva på, så tror jag att det kommer att boosta samhället. (Intervju 4, Daniel: 2024-04-02)

Även i Daniels resonemang framgår ett argument för att krig och risk för krig har en stärkande effekt, vilket utifrån tolkning ges ett positivt värde trots krigets beskrivna icke-önskvärdhet. Plikten att eventuellt behöva dö/döda ges således en positiv mening, genom att den konstrueras som förknippad med *styrka* i motsats till *svaghet* och *bekvämlighet*.

6.3.3 *heder/hyckleri*

Den sista känslodiskurs-dyad som utgör analysen inom temat '*den kollektiva plikten*' formuleras som *heder/hyckleri*. Denna binära känslodiskurs förstås som särskilt sammanknuten med diskursen om den kollektiva plikten, att samtliga medborgare har ett ansvar. Kärnan i detta undertema är formuleringen av villighet att eventuellt dö/döda för nationen som något *hedersamt* genom att det beskrivs som *altruistiskt*. Detta i kontrast till den ovilliga som beskrivs som *självisk* och således som en *hycklare* – en känslodiskurs som sammanfaller med Wellands (2018) betoning på *heder* som inneboende i militarisering.

Men det jag tänker liksom är att om man inte är beredd att försvara Sverige, vad är liksom... Om det skulle bli krig, vad är alternativet då? Att man tänker "nej, men jag tänker inte strida, men jag vill att någon annan gör det för mig!". Det känns... För mig känns det fel liksom, att man förväntar sig saker av andra, men man är själv inte villig att göra det. (Intervju 5, Emil: 2024-04-03)

Om inte jag är villig att göra det, hur kan jag förvänta mig att andra människor bör göra det liksom? [...] När det kommer till situationer som till exempel det här med beredskap eller det här att kallas [till värnplikt], att komma i krig eller konflikter där man själv kan döda eller bli dödad... I grund och botten, om jag inte är villig att göra det själv så hade jag varit *väldigt* försiktig med att ha starka åsikter om att andra människor borde göra det eller vad de inte ska göra. (Intervju 9, Isak: 2024-04-05)

Om man är del av en gemenskap så är det inte bara rättigheter utan också skyldigheter. En persons rättigheter är en annan persons skyldigheter. Det är alltid kopplat. Och att, alltså bara rent fundamentalt sett, kan vi inte förvänta oss att man kan leva i sin egen bubbla eller sfär, eller bara sin familj eller vänner och någonstans koppla bort sig från resten av samhället. (Intervju 9, Isak: 2024-04-05)

Utifrån ovanstående resonemang från Emil och Isak är det möjligt att uttolka idén att den militära pliktens kollektiva natur, även om den i praktiken är varierande för olika individer, gör ovillighet att göra sin plikt till något som drabbar kollektivet; att inte acceptera plikten att eventuellt dö/döda för nationen framställs som en självisk handling, som att endast kräva saker av andra utan att själv bidra. Utifrån diskursen att den militära plikten är oundviklig i en verklighet där det saknas alternativ, blir avståndet från det egna ansvaret att svika omgivningen och samhället. Den som å andra sidan tar sitt ansvar – vilket för vissa personer, informanterna inkluderade, förstås som att eventuellt dö/döda för nationen – framställs som *hedersam*, som den som tänker på andra.

Afghanistans president packade ju sin resväska fylld med dollar. Tog en helikopter och lämnade staden och hela landet. Han stannade aldrig kvar och då kollapsade moralen. Jag tror att ryssarna tänkte att det var det som skulle hända i Ukraina, men det skedde inte. Vissa flydde ju såklart för de var ju i fara och det förstår jag helt och hållet. Jag försöker inte någonstans säga att *alla* ska stanna och slåss – det är inte den bilden jag försöker måla upp. Men vissa personer, framförallt de som är krigsplacerade, *måste* ju faktiskt göra sin plikt. [...] Och jag tror de flesta personerna gjorde det, de stegade upp. Men också det här att i utbyte mot det, så gjorde alla andra det också. Och den lokala familjen, någon hemmafru, eller någon Babushka-mormor, de kanske inte var i fronten – men de hjälpte familjen för soldaten som var i fronten, vilket gjorde att soldaten kunde känna att deras familj skulle klara sig. (Intervju 9, Isak: 2024-04-05)

I ovanstående citat, där Isak jämför förloppet när Talibanerna tog över makten i Afghanistan 2021 med utvecklingen i Ukraina 2022, kan diskursen om den kollektiva plikten och dess känslodiskursiva laddning urskiljas. I den kontrasterande bilden framställs ukrainare, som ”stegade upp”, som altruistiska: deras agerande – att stanna och slåss eller stötta fronten – framställs som meningsfullt för gemenskapen snarare än för individen, och således som *hedersamt*. Vidare kan känslodiskursen ’plikten som *hedersam*’ uttolkas som hedersamhet gentemot familjen. Detta förstås bland annat från Isaks resonemang om varför han aldrig skulle vägra sin krigsplacering:

Jag hade ljugit om jag hade sagt att "nej, men jag bryr mig inte om vad andra människor tycker". Det är klart att jag gör det, att om jag är krigsplacerad och andra människor vet om det och jag hade flytt till exempel, det hade ju förmodligen varit förödande för min familj och deras uppfattning av mig. (Intervju 9, Isak: 2024-04-05)

Accepterandet av plikten att vara beredd att dö/döda för nationen kan därför ses som präglad av en hederskänslodiskurs, återspeglad i informanternas beskrivning av förväntningar från omgivningen: att inte uppfylla plikten vore skamligt, det vore att svika de nära och kära.

6.4 Den meningsfulla plikten: *uppoffring för det gemensamma goda*

Med avstamp i de tre känslodiskurs-dyaderna presenterade i föregående tema landar analysen i sitt sista tema: *den meningsfulla plikten*. Som jag argumenterat för tidigare är det möjligt att uttolka hur informanternas känslodiskursivt navigerar inom diskursen om plikten att eventuellt dö/döda för nationen som att uppfyllande av plikten är något *modigt*, *starkt* och *hedersamt*. Utöver att de resonerar kring plikten som oundviklig, både genom lag och på grund av att

verkligheten kräver den, samt som något obehagligt en absolut inte vill behöva göra, konstrueras således plikten även som något meningsfullt.

En röd tråd i materialet är diskursen att plikten är meningsfull då det finns något större än individen själv och dennes liv, något som är värt att dö för och som ibland *kräver* uppoffring.

I grund och botten så handlar det väl om demokrati. Att jag som person och du som person och vem som helst ska få tycka och tänka så som man själv vill liksom. Det är något som många dött för innan, liksom att man ska få leva fritt. Det är någonting som är värt att bevara. Ofta slutar det med att, ja, folk måste dö för att bevara det så kanske det kan vara värt att man dör för det. (Intervju 10, Jonas: 2024-04-05)

Det är värt att säga att det finns också saker som är värt att dö för. Livet är inte allt. Inte så att jag är anti-liv, det är inte det jag pratar om. Men vi säger att man är i en krissituation och att okej, men om inte jag gör den uppoffringen, då kanske det leder till en verklighet som är sämre för min familj eller vänner eller framtida generationer. Och det är faktiskt hedervärt. Och att, det finns kanske värre saker än döden, faktiskt, om du lever i slaveri eller förtryck eller vad det kan vara. (Intervju 9, Isak: 2024-04-05)

Sverige, vi har inte en anfallande armé. Vi finns inte för att ta något från någon, utan vi finns ju för att försvara det som är vårt, liksom vårt sätt att leva. [...] Så man vet varför man går ut i krig och gör det. Jag kommer ihåg, innan jag började lumpen så var jag på ett dop för en av mina kompisars barn. Och det var en så trevlig stund så jag kände att "ja men det här är ju varför jag går och gör det här, så att vi ska kunna få ha det på det här viset". (Intervju 4, Daniel: 2024-04-02)

Gemensamt för citaten ovan är beskrivningen att det finns saker som är större och viktigare än det individuella livet. Isak och Jonas talar båda om demokrati – ett återkommande tema i materialet, tillsammans med beskrivningar av "svenska värderingar", "mänskliga rättigheter", "rättvisa" "jämställdhet", "frihet", "allas lika rätt", familjen och kommande generationer. Av relevans är även den genomgående idén att dessa 'goda värden' nödvändiggör att individer är beredda att dö och döda för dem – och genom att dö eller döda för dessa goda värden blir den militära uppoffringen meningsfull.

Jag tror att om man tänker så, om man bara har sig själv som referenspunkt: "okej, jag gör det här för mig själv", ja men då kanske det låter helt gale. Vad fan ska du sticka ut och dö liksom? Men bara för att man dör betyder inte att ens påverkan slutar. [...] Om man har gjort saker, om man har lämnat någonting efter sig, då fortsätter man ju påverka. Jag tror ju någonstans på det att det vi gör har en påverkan och att det finns kvar – att om jag skulle göra en uppoffring och dö till exempel i krig, så kanske det har effekten att samhället blir bättre. [...] Men, det finns också den aspekten av att för många människor så är det här att man gör en uppoffring, det är kanske det största man gör i sitt liv. [...] Men jag tror att för väldigt många människor så – om det är evolutionärt eller inte, kopplat till det här med kin-selection, att man själv uppoffrar sig så att personer med samma genetiska underlag kan leva vidare... Oavsett anledning, det här att det finns också en känsla av mening i det här, att man gör en uppoffring. (Intervju 9, Isak: 2024-04-05)

Diskursen om '*den meningsfulla plikten*' uttolkas även från Isaks resonemang ovan, där han beskriver hur uppoffring – på liv och död – kan vara produktivt för samhället, men även för

individen. Uppoffring i ett vakuum beskrivs som poänglöst, men i kontexten av att individen ingår i ett kollektiv får uppoffring ett syfte. Att acceptera plikten att eventuellt dö/döda för nationen blir således en handling för någonting större, det blir ärofyllt: plikten sammanknyts känslodiskursivt med *mod*, *styrka* och *heder*, den beskrivs vara en grundbult för samhällets existens. Genom dessa positivt laddade känslodiskurser konstrueras plikten att eventuellt dö/döda för nationen således som meningsfull för informanterna: i enlighet med Foucaults (1980:119, i Crane-Sabeer, 2016:4) maktbegrepp framställs alltså den militära plikten inte endast som förtryckande, utan även som upplyftande.

7 Slutdiskussion

Utifrån studiens tematiska analys identifieras ett flertal känslodiskurser relaterade till hur krigsplacerade unga män navigerar inom diskursen om plikten att eventuellt dö/döda för nationen. Analysen skildrar känslodiskurserna *ångest* och *oro* relaterat till risken för krig och den krigsplacerades roll i en sådan situation, men även *trygghet*. Vidare visar analysen att informanterna känslodiskursivt navigerar inom diskursen om plikten genom att inte lämna plats åt känslor: i den militära pliktens oundviklighet beskrivs det inte finnas utrymme för att känna efter. Samtidigt uttolkas från materialet ett flertal känslodiskurser kopplade till den militära plikten på liv och död. Som en del av ett kollektiv där samtliga bär på skyldigheter gentemot det militära försvaret konstrueras uppfyllande av plikten som *modigt*, *starkt* och *hedersamt* – i kontrast till avstående från plikten som konstrueras som rotat i *rädsla*, *bekvämlighet* och *hyckleri*. Den genomgående idén uttolkad i analysen är att den som är beredd att dö/döda för nationen är den som tänker på andra – på samhället, vänner och familj – medan den som inte är beredd att axla denna plikt är den som endast tänker på sig själv.

Studiens kvalitativa forskningsdesign, och dess urvalsbias, innebär att dess slutsatser inte lämpar sig för generaliseringar för en större population. Jag vill emellertid argumentera för att studiens resultat, om vi tar ett kliv bakåt, bidrar till en djupare förståelse för militarisering i sig, för hur normaliseringen av militära antaganden har effekt (Enloe, 2000:3). Jag vill argumentera för att denna djupare förståelse kan härledas från analysens illustrering av den foucauldianska teoretiseringen av makt, grundläggande för Crane-Sabeers (2016) formulering av militarisering som njutbart: makt är inte bara förtryckande, utan även produktivt och behagligt (Foucault 1980:119, i Crane-Sabeer, 2016:4). Studien visar att informanterna finner sig i diskursen om plikten att dö/döda för nationen som just *förpliktade*, trots rädsla och ångest. Utöver detta visar emellertid analysen att den militära plikten inte endast navigeras inom som en *repressiv* plikt, utan också som något upplyftande, därav *meningsfullt*. Crane-Sabeers foucauldianska teoretisering gör sig således gällande i skärningspunkten mellan rädslan att skickas ut i krig och i den mening som plikten skänker individen, och bidrar således till en djupare förståelse för militarisering.

Vidare vill jag argumentera för att studien bidrar till att bygga vidare på Crane-Sabeers teoretisering av militarisering, genom att i analysen även tillämpa Wellands (2018) teoretisering av krig och krigsförberedelser som en plats för även positiva värden såsom glädje, ära, mod, styrka och gemenskap. Utifrån analysen är det möjligt att förstå hur den militära plikten inte endast *rationaliseras* för de krigsplacerade, sålunda att plikten inte enbart framställs som nödvändig i *frånvaro* av känslor. Snarare visar analysen att plikten är starkt känslodiskursivt laddad. I linje med Wellands teoretisering av militarisering som medbringande av kroppsliga njutningar, ära, samhörighet och glädje, visar studien att den militära plikten på liv och död bringar löften om *mod, styrka* och *heder*, och utlovar sålunda syfte och mening för individen. Utifrån teoretiseringen kan det därför urskiljas att plikten även *romantiseras*, genom att den kläs i en skrud av positiva värden och känslor; plikten utlovar en stark och hedersam individ vars uppoffring är produktiv för det kollektiva, och således blir den meningsfull. Med utgångspunkt i studiens teoretiska ramverk menar jag därför att det är möjligt att förstå hur militarisering konstrueras som upplyftande och meningsfullt för individen, just genom att militariseringen präglas av en positiv känslodiskursiv laddning – även när det handlar om plikt på liv och död.

Med avstamp i tidigare feministisk forskning skildrar analysen vidare traditionella könade idéer om maskulint beskydd av nationen. I analysen uttolkas diskursen om militär uppoffring som nödvändigt för nationens fortlevnad, som väsentligt för beskydd av kommande generationer, för informanternas framtida familjer och barn, för kompisens nyfödda barn som precis döpts. Trots att informanterna resonerar om plikten inom en kontext där värnplikten i svensk lagstiftning är könsneutral, sålunda att den omfattar både kvinnor och män, urskiljs således en underliggande könad dimension i hur informanterna navigerar inom diskursen om plikten att eventuellt dö/döda för nationen. I linje med Enloes (1990:125, *egen översättning*) kända formulering av krig som legitimerat som försvar av “kvinnorna och barnen”, uttolkas en könad arbetsdelning relaterad till militär plikt och uppoffring. Studiens resultat kan således relateras till Tickners (2001) ‘myth of protection’ och Yuval-Davis (1997a:20) argument om det maskulina ansvaret att beskydda nationen. Med avstamp i deras forskning kan plikten att dö/döda för nationen sålunda förstås som maskulint kodad, i relationen till det kvinnligt kodade – hemmet, familjen, kommande generationer – som uppoffringen sker för. Denna könade dimension kan vidare urskiljas i hur villighet till militär uppoffring framställs som grundat i *mod, styrka* och *heder* – känslodiskurser som ur ett perspektiv informerat av tidigare feministisk forskning kan tolkas som maskulint kodade (Anand, 2015:313; Yuval-Davis, 1997b:36; Young,

2003:2). Analysen skildrar således hur idéer präglade av militarism och nationalism knyts samman, i linje med feministiska teoretikers sammankoppling av militarism och nationalism som ömsesidigt konstituerande och könade processer.

Utifrån studiens resultat är det här på sin plats att säga något om informanternas agens inom den militaristiska diskurs som varit utgångspunkten för denna studie. Vilken roll spelar egentligen krigsplacerade män inom diskursen om plikten att dö/döda för nationen? Vilken makt besitter informanterna? Är det dessa individer som *konstruerar* diskursen, eller dras de med i en deterministisk diskursiv struktur där de endast lydigt kan *reproducera* en existerande diskurs? Jag har i denna studie tagit en utgångspunkt i att informanterna har någon typ av agens, vilket görs tydligt i studiens forskningsfråga: genom att erkänna att informanterna har möjlighet att navigera inom en diskurs understryks att de besitter viss agens. Ett frågetecken som kvarstår är emellertid hur långt denna agens sträcker sig, och det är ett frågetecken som inte reds ut genom studiens teoretiska ramverk. Jag har i denna studie tillämpat en feministisk metodologi, där aktörer tilldelas en central roll (Parashar, 2015:106). Samtidigt grundar sig studien i foucauldiansk poststrukturalism, där aktörer ges föga utrymme (Bergström & Boréus, 2012:361). Frågan om aktörernas faktiska agens inom den militaristiska diskursen om plikt på liv och död är sålunda utanför ramen för denna studie, och ger anledning till vidare forskning.

Avslutningsvis vill jag lyfta det feministiska argumentet att militarism och militarisering *handlar om krig* (Cockburn, 2015:114). En förståelse för militariseringens meningsfulla dimension, hur den för sina subjekt bringar syfte och mening, tar inte bort dess konsekvenser i form av legitimeringen och möjliggörandet av våld och krig. Jag har i denna studie ämnat bidra med en nyanserad förståelse av hur krigsplacerade män känslodiskursivt navigerar inom en militaristisk diskurs, i syfte att synliggöra hur militarisering konstrueras som meningsfullt. Jag har gjort detta i en värld präglad av våld och krig: en värld där staters militära utgifter skenar (SIPRI, 2024) i takt med att städer jämnas med marken; en värld där vapenindustrin går på högvarv (SIRPI, 2022) medan barn svälter, förlorar sina familjer, sina drömmar och framtider, där civila liv krossas i mörkret under rasmassorna till ljudet av bomber som faller; jag har gjort detta i en värld där våld och krig kan fortgå, legitimerat som *nödvändigt*. I denna värld har jag ämnat bidra till en bättre förståelse av militarisering, i syfte att möjliggöra förändring.

8 Konklusion

Denna studie har åsyftat undersöka hur unga krigsplacerade män i Sverige känslodiskursivt navigerar inom diskursen om plikten att eventuellt dö/döda för nationen. Med en poststrukturalistisk teoretisk utgångspunkt och en feministisk metodologi har jag genomfört en reflexiv tematisk analys av transkriberat material från intervjuer med tio män som fullgjort värnplikten mellan 2017–2022. Utifrån ett teoretiskt ramverk baserat på Crane-Sabeers och Wellands teoretiseringar av militarisering som njutbart respektive glädjeingivande, samt Koschuts analysverktyg ‘känslodiskurs’, har jag ämnat besvara frågeställningarna:

- *Hur navigerar unga svenska krigsplacerade män, som fullgjort värnplikten mellan 2017–2022, känslodiskursivt inom diskursen om plikten att eventuellt dö/döda för nationen?*
- *Hur konstrueras militarisering som meningsfullt för sina subjekt?*

I analysen har jag visat att trots att säkerhetsläget beskrivs upplevas annorlunda idag än vad det gjorde när informanterna mönstrade till värnplikt, finner sig samtliga informanter i diskursen om den militära plikten som just en *plikt*. I linje med den samhälleliga diskursen – synlig i exempelvis svensk lagstiftning samt i anföranden på Folk och Försvars rikskonferens 2024 – resonerar informanterna genom en militaristisk logik där militära antaganden beskrivs som absolut nödvändiga, och den militära plikten på liv och död navigeras således som ett oundvikligt faktum. Vidare visar analysen att informanterna känslodiskursivt navigerar plikten genom uttryck för *ångest* och *oro*, men även *trygghet*, samt beskrivningen att plikten inte ger utrymme för känslor. Samtidigt uttolkas positivt laddade känslodiskurser som relaterade till den militära plikten: *mod*, *styrka* och *heder*. Med detta som grund har jag, utifrån studiens teoretiska ramverk, visat på hur den militaristiska diskursen om plikten på liv och död konstrueras som meningsfull, genom de positiva känslodiskurserna relaterade till den militära plikten. Dessa känslodiskurser formar plikten att eventuellt dö/döda för nationen inte endast som något repressivt, utan även som något upplyftande som bringar syfte: därigenom får militariseringen mening.

Studiens kvalitativa tillvägagångssätt bidrar till en djupare förståelse för militarisering. Relevant för vidare forskning vore emellertid att utforska militär plikt och död genom en intersektionellt orienterad analys. Denna studie är begränsad till unga mäns upplevelser, men för framtida forskning vore det intressant och relevant att undersöka diskursen om plikten att dö/döda för nationen utifrån exempelvis kvinnors upplevelser, eller utifrån aspekter av klass, ålder, etnicitet, sexuell läggning och/eller könsidentitet. En intersektionell analys av den militära plikten skulle ytterligare bidra till förståelsen av hur militarisering konstrueras som meningsfullt.

9 Bibliografi

9.1 Litteratur

- Ahrne, G., & Svensson, P. (2022). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, G., & Svensson, P. (Red.), *Handbok I kvalitativa metoder* (3:e uppl., s. 24–39). Liber.
- Anand, D. (2015). Nationalism. I Shephard, L. J. (Red.), *Gender Matters in Global Politics: a Feminist Introduction to International Relations* (s. 309-319). Routledge.
- Bergström, G., & Boréus, K. (2012). Diskursanalys. I Bergström, G. & Boréus, K. (Red.), *Textens mening och makt* (3:e uppl., s. 353–416). Studentlitteratur.
- Braun, V., Clarke, V., Heyfield, N., & Terry, G. (2017). Thematic Analysis. I Willig, C., & Stainton Rogers, W. (Red.), *The SAGE Handbook of Qualitative Research in Psychology* (s. 17-37). Sage publications.
- Braun, V., Clarke, V., Hayfield, N., Davey, L., & Jenkinson, E. (2022). Doing Reflexive Thematic Analysis. I Bager-Charleson, S, & McBeath, A. (Red.), *Supporting Research in Counselling and Psychotherapy: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Research* (s.19-38). Palgrave Macmillan.
- Brounéus, K. (2011). In-depth Interviewing: The process, skill and ethics of interviews in peace research. I Höglund, K & Öberg, M. (Red.), *Understanding Peace Research: Methods and challenges* (s. 130-144). Routledge.
- Browning, C. R. (1992/2017, reviderad uppl.). *Ordinary Men : Reserve Police Battalion 101 and the final solution in Poland*. Harper Perennial.
- Butler, J. (2010). *Frames of War. When Is Life Grievable?* Verso.
- Carsten, J. (2003). *After Kinship*. Cambridge University Press.
- Cockburn, C. (2015). Militarism. I Shephard, L. J. (Red.), *Gender Matters in Global Politics: a Feminist Introduction to International Relations* (s. 110-119). Routledge.

- De Graaf, B., Dimitriu, G., & Ringsmose, J. (2015). Introduction: shaping societies for war: strategic narratives and public opinion. I De Graaf, B., Dimitriu, G., & Ringsmose, J. (Red.), *Strategic Narratives, Public Opinion, and War: Winning domestic support for the Afghan War* (s. 3-14). Routledge.
- Delori, M. (2018). A Plea for a Discursive Approach to Emotions: The Example of the French Airmen's Relation to Violence. I Clémant, M., & Sangar, E. (Red.), *Researching Emotions in International Relations: Methodological Perspectives on the Emotional Turn* (s. 129-150). Palgrave.
- Elshtain, J. B. (1987). *Women and War*. BasicBooks.
- Enloe, C. (1990). *Bananas, Beaches & Bases: Making Feminist Sense of International Politics*. University of California Press.
- Enloe, C. (2000). *Maneuvers: The International Politics of Militarizing Women's Lives*. University of California Press.
- Enloe, C. (2004). *The Curious Feminist: Searching for Women in a New Age of Empire*. University of California Press.
- Foucault, M. (1980). *Power/knowledge: Selected interviews & other writings 1972–1977*. Pantheon.
- Grossman, D. (1995). *On Killing: The Psychological Cost of Learning to Kill in War and Society*. Back Bay Books.
- Göransson, K. (2019). *Etnografi: Sjösätt, navigera och ro i land ditt projekt*. Studentlitteratur.
- Halperin, S., & Heath, O. (2020). *Political Research: Methods and Practical Skills* (3:e uppl.). Oxford University Press.
- Hughbank, R. J., & Grossman, D. (2013). The Challenge of Getting Men to Kill: A View from Military Science. I Fry, D. P. (Red.), *War, Peace, and Human Nature* (s. 495-513). Oxford University Press.
- Höglund, K., & Öberg, M. (2011). Improving Information Gathering and Evaluation. I Höglund, K., & Öberg, M. (Red.), *Understanding Peace Research: Methods and challenges* (s. 185-129). Routledge.
- Jarvis, L., & Holland, J. (2015). *Security: a Critical Introduction*. Palgrave.
- Kaldor, M. (2012). *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era* (3:e uppl.). Polity Press.
- Kanaaneh, R. A. (2002). *Birthing the Nation: Strategies of Palestinian Women in Israel*. University of California Press.

- Koschut, S. (2018). Speaking from the Heart: Emotion Discourse Analysis in International Relations. I Clémant, M., & Sangar, E. (Red.), *Researching Emotions in International Relations: Methodological Perspectives on the Emotional Turn* (s. 277-302). Palgrave.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (1985/2001). *Hegemony And Socialist Strategy Towards A Radical Democratic Politics*. Verso.
- Lutz, C. A. (1988). *Unnatural emotions: Everyday sentiments on a Micronesian atoll & their challenge to Western theory*. University of Chicago Press.
- Malešević, S. (2022). *Why Humans Fight: The Social Dynamics of Close-Range Violence*. Cambridge University Press.
- Parashar, S. (2015). War. I Shephard, L. J. (Red.), *Gender Matters in Global Politics: a Feminist Introduction to International Relations* (s. 99-109). Routledge.
- Ringsmose, J., & Jakobsen, P. V. (2015). "For our own security and for the sake of the Afghans": how the Danish public was persuaded to support an unprecedented costly military endeavour in Afghanistan. I De Graaf, B., Dimitriu, G., & Ringsmose, J. (Red.), *Strategic Narratives, Public Opinion, and War: Winning domestic support for the Afghan War* (s. 138-156). Routledge.
- Söderström, J. (2011). Focus Groups: Safety in numbers? I Höglund, K., & Öberg, M. (Red.), *Understanding Peace Research: Methods and challenges* (s. 146-164). Routledge.
- Tickner, J. A. (2001). *Gendering World Politics: Issues and Approaches in the Post-Cold War Era*. Columbia University Press.
- Väyrynen, T., Parashar, S., Féron, É., & Confortini, C. C. (Red.). (2021). *Routledge Handbook of Feminist Peace Research*. Routledge.
- Wilkinson, C. (2013). Ethnographic methods. In Shepherd, L. (Red.), *Critical Approaches to Security Studies: An Introduction to Theories and Methods* (s. 129-145). Taylor & Francis.
- Yuval-Davis, N. (1997b). *Gender & Nation*. SAGE Publications Ltd.
- Yuval-Davis, N. (2011). *The Politics of Belonging: Intersectional Contestations*. SAGE Publications.
- Åse, C., & Wendt, M. (2017). Kön, våld och död i nya krig. I Friedenvall, L., & Jansson, M. (Red.), *Politik och kön: Feministiska perspektiv på statsvetenskap* (4:e uppl., s. 239–250). Studentlitteratur.

9.2 Vetenskapliga artiklar

- Basham, V., Belkin, A., & Gifkins, J. (2015). What is Critical Military Studies? *Critical Military Studies 1* (1): 1–2.
- Braun, V., & Clarke, V. (2020). Can I use TA? Should I use TA? Should I not use TA? Comparing reflexive thematic analysis and other pattern-based qualitative analytic approaches. *Counselling and Psychotherapy Research, 21*(1), 37-47.
- Chisholm, A., & Ketola, H. (2020). The Cruel Optimism of Militarism: Feminist Curiosity, Affect, and Global Security. *International Political Sociology, 14*, 270-285.
- Crane-Seeber, J. P. (2016). Sexy warriors: the politics and pleasures of submission to the state. *Critical Military Studies, 2*(1-2), 41-55. DOI: 10.1080/23337486.2016.1144402.
- Furtado, T. F. (2023). Critique of Ontological Militarism. *International Political Sociology 17*, 1–17. <https://doi.org/10.1093/ips/olad012>.
- Gray, H. (2023). The power of love: how love obscures domestic labour and shuts down space for critique of militarism in the autobiographical accounts of British military wives. *Critical Military Studies, 9*(3), 346-363. DOI: <https://doi.org/10.1080/23337486.2022.2033915>.
- Howell, A. (2018). Forget ‘Militarization’: Race, Disability and the ‘Martial Politics’ of the Police and of the University. *International Feminist Journal of Politics 20*(2), 1-20.
- Kehl, K., & Strand, S. (2019). A country to fall in love with/in: gender and sexuality in Swedish Armed Forces’ marketing campaigns. *International Feminist Journal of Politics 21*(2), 295-314. DOI: <https://doi.org/10.1080/14616742.2018.1487772>.
- MacKenzie, M., Gregory, T., Shah, N., Barkawi, T., Haastrup, T., Eichler, M., Wegner, Nicole., & Howell, A. (2019). Can we really “forget” militarization? A conversation on Alison Howell’s martial politics. *International Feminist Journal of Politics*. DOI: 10.1080/14616742.2019.1668285.
- Milgram, S. (1963). Behavioral Study of obedience. *The Journal of Abnormal and Social Psychology, 67*(4), 371–378. DOI: <https://doi.org/10.1037/h0040525>.

- Soni, A. OP., & Ojha, M. (2023). A study on combat motivation: how soldiers get immune to the perpetual fear of death. *Defence Studies*. DOI: 10.1080/14702436.2023.2253740.
- Stern, M., & Strand, S. (2024). The aspirational promise of soldiering: an analysis of military recruitment testimonials. *Critical Military Studies*. DOI: 10.1080/23337486.2023.2300023.
- Welland, J. (2018). Joy and war: Reading pleasure in wartime experiences. *Review of International Studies*, 1-18.
- Young, I. M. (2003). The Logic of Masculinist Protection: Reflections on the Current Security State. *Signs*, 29(1), 1–25. DOI: <https://doi.org/10.1086/375708>.
- Yuval-Davis, N. (1997a). Women, Citizenship and Difference. *Feminist Review*, 57, 4–27. DOI: <http://www.jstor.org/stable/1395799>.
- Åse, C. (2022). Rationalizing military death: the politics of the new military monuments in Berlin and Stockholm. *Critical Military Studies*, 8(1), 77-98. DOI: 10.1080/23337486.2020.1730126.

9.3 Externa referenser

- Folk och Försvar. (2024-01-08a). *Överbefälhavare Micael Bydén*. Hämtad 2024-04-19 från <https://folkochforsvar.se/wp-content/uploads/ob-anforande-fof-2024.docx>
- Folk och Försvar. (2024-01-08b). *Folk och Försvars Rikskonferensen Christina Malm – Vi måste tala om plikten!*. Hämtad 2024-04-19 från <https://folkochforsvar.se/wp-content/uploads/christina-malm.pdf>
- Försvarsmakten. (2022-05-18). *Värnplikten genom åren*. Hämtad 2024-05-16 från <https://www.forsvarsmakten.se/sv/information-och-fakta/var-historia/artiklar/varnplikt-under-109-ar/#:~:text=2017.,f%C3%B6r%20b%C3%A5de%20kvinnor%20och%20m%C3%A4n>
- Försvarsmakten. (2024-02-26). *Personalsiffror*. Hämtad 2024-05-03 från <https://www.forsvarsmakten.se/sv/organisation/om-var>

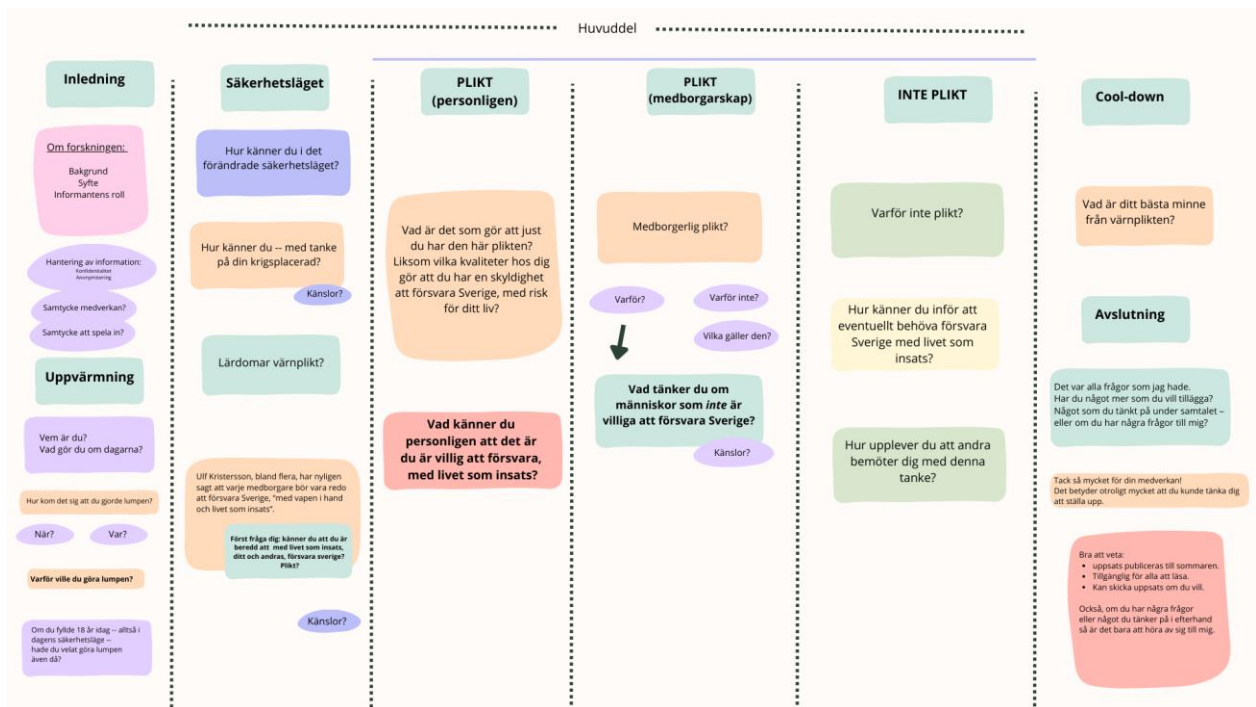
- organisation/personalsiffror/#:~:text=I%20F%C3%B6rsvarsmakten%20arbetar%20dagligen%20drygt,kvinnor%20och%2076%20procent%20m%C3%A4n.
- Regeringskansliet. (2023). *Stor satsning på militärt försvar och Natomål beräknas vara uppfyllt*. Hämtad 2024-05-16 från <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/09/stor-satsning-pa-militart-forsvar-och-natomal-beraknas-vara-uppfyllt/>
- Regeringskansliet. (2024a). *Tal av statsminister Ulf Kristersson vid Folk och Försvars Rikskonferens 2024*. Hämtad 2024-04-19 från <https://www.regeringen.se/tal/2024/01/tal-av-statsminister-ulf-kristersson-vid-folk-och-forsvars-rikskonferens-2024/>
- Regeringskansliet. (2024b). *Sverige i Nato*. Hämtad 2024-05-16 från <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/sverige-i-nato/>
- Regeringskansliet. (2024c). *Sveriges säkerhetspolitiska framtid – tal av utrikesminister Tobias Billström på Folk och Försvars rikskonferens*. Hämtad 2024-04-19 från <https://www.regeringen.se/tal/2024/01/sveriges-sakerhetspolitiska-framtid--tal-av-utrikesminister-tobias-billstrom-pa-folk-och-forsvars-rikskonferens/>
- SFS 1994:1809. *Lag om totalförsvarspflicht*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-19941809-om-totalforsvarspflicht_sfs-1994-1809/
- Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI. (2024). *Världens militärutgifter ökar i en tid av krig, ökade spänningar och osäkerhet*. Utgivare. Hämtad 2024-05-09 från <https://www.sipri.org/sites/default/files/Milex%20Press%20Release%202024%20SWE%20.pdf>
- Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI. (2022). *SIPRI Arms Industry Database*. Hämtad 2024-05-09 från <https://www.sipri.org/databases/armsindustry>
- SVT Nyheter. (2024-01-20). *Färre kvinnor gör värnplikten – men i Umeå är de i majoritet*. Hämtad 2024-05-03 från <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasterbotten/farre-kvinnor-gor-lumpen-men-pa-skydd-c-i-umea-ar-de-i-majoritet>
- SVT Nyheter. (2024-03-14). *Rekordmånga kallas till mönstring: "fler mot sin vilja"*. Hämtad 2024-05-03 från <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/upsala/rekordmanga-kallas-till-monstring-fler-mot-sin-vilja>

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 2024-04-19 från https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf

* Frasen "*Estne dulce et decōrum pro patriā mori?*" är en omskrivning av ett utdrag ur Wilfred Owens dikt "*Dulce et Decorum Est*" (1921), där Owen själv citerar den romerska poeten Horace.

10 Bilagor

10.1 Bilaga 1: Intervjuguide

10.2 Bilaga 2: Schema över teman-kodning

Teman	Subteman	Koder	Fraser
Den dualistiska plikten: ångest & trygghet		ångest/rädsla inför krig	<i>Då muddle jag ganska dåligt över det. Och när Ukraina invaderades där vid våren 2022, det tog mig ganska hårt. Jag blev... Jag började reflektera ganska mycket över det. Jag gick till en psykolog för att göra det och jag muddle ganska dåligt över det.</i>
		oro/ångest krigsplacering	<i>Det som man tänker på är ju liksom ångest och rädsla över att behöva liksom... Ha någon slags upplevelse med krig.</i>
		trygghet i krigsplacering	<i>Jag vet ju vad som vad jag kommer göra. Jag vet exakt vad som händer för min del och så.</i>
		krig fruktansvärt	<i>att behöva se sina vänner dö och döda andra människor, det är liksom... Det måste vara det hemskaste man kan uppleva liksom.</i>
		krig blivit verklig	<i>Det har ju liksom ändå fått en att tänka på det, att just det, det skulle kunna bli [krig]. Asså Ukraina är inte så långt bort.</i>
		individuell plikt	<i>Jag känner mig personligen beredd att gå ut och göra det. Absolut.</i>
		plikt - utan entusiasm	<i>Ja, det gör jag väl egentligen. Det är ju någonting som man har gått med på. Det är ingenting som man ser på med någon slags entusiasm.</i>
		krig motiverande	<i>Det finns ju ett syfte. Om man ska vara kritisk, så finns det ju, asså nu finns det liksom, nu är det ju lite på riktigt också. Det är liksom allting blir lite mer seriöst och då blir det lite... Det blir lite bättre och roligare också.</i>
		otrygghet-trygghet: ambivalens	<i>Så jag är orolig inför hur det ser ut. Men, samtidigt så är jag inte liksom förlamad av skräck heller. Det kommer nog att lösa sig på något sätt till slut.</i>
		militärer vill minst ha krig	<i>Soldater, i alla fall i Sverige, är de som förmodligen minst vill ha krig. För vi vet vad det innebär.</i>
Den individuella plikten: inget utrymme för känslor		tänka bort känslor	<i>Jag är inte oberörd. Men. Det är liksom, man får ju bara acceptera läget som det är och jobba utifrån det.</i>
		plikten - inget alternativ (verklighet)	<i>Alltså såhär, om jag inte sätter livet till insats, vad är det för liv jag kommer leva i så fall då?</i>
		plikten - inget alternativ (lag)	<i>Så. Lagligt så här man ju då ett ansvar, att man faktiskt här ett ansvar.</i>
		vågarna: verklighetsfrånvända/naiva	<i>många tänker att här Sverige invaderat, då får jag väl åka till Frankrike eller USA typ.</i>
Den kollektiva plikten: ett känslösamt imperativ	mod/rädsla	modigt att kriga/riskera livet	<i>Vi ser redan nu när det är frivilliga åkte ju ner till Ukraina, och håller på. Och det är helt modigt. Det är ju fint av dem att åka dit, även om det absolut inte finns tvång på att de ska ner dit och så.</i>
		vågarna: rädsla	<i>Vi kan inte vara dem, de neutrala svenskarna som bara vill väl hela tiden. För det är inte så verkligheten ser ut egentligen.</i>
	styrka/bevämlighet	krig är stärkande	<i>Jag tror att nu när vi har fått tillbaka våran motståndare på sätt och vis, alltså det som kan hota vårat sätt att leva på, så tror jag att det kommer att boosta samhället.</i>
		det militära - bygga kroppen	<i>Jag mötte ju faktiskt inte ens min gräns. Jag var, jag var nära. Jag var så pass nära så att jag hade så mycket vätskebrist så jag kunde inte se ut mitt högra öga</i>
		det militära - uppfostran	<i>när jag gjorde min grundutbildning så var det en ögonöppnare för mig att liksom Sverige var mycket större än vad jag trodde.</i>
	heder/hyckleri	vågarna: lathet/bevämlighet	<i>mycket handlar nog om det här privilegierade liksom, att vi har växt upp så mycket i trygghet. Att vi också är ett rikt land. Att vi, vi som folk, är lite bortsämda.</i>
		skyldighet ge tillbaka till nationen	<i>Sverige som så har kunnat erbjuda mig väldigt många möjligheter som jag är väldigt tacksam för. Och då känner jag att jag vill kunna ge tillbaka på något sätt för att visa min tacksamhet tillbaka.</i>
		heder/stolthet	<i>Jag ville inte känna att jag bröt mot min grupptillhörighet. Men också det här med min familj och annat.</i>
		ansvar	<i>Alla de här funktionerna är fysiska män, kvinnor i olika funktioner och det är liksom internet är fysiska kablar. Liksom alla de här sakerna att någon måste göra någonting. Det finns ingenting, ingenting skapas från ingenting. Allting har någon typ av [funktion]</i>
		vågarna: hyckleri	<i>Jag kan inte, jag kan inte kräva någonting av någon annan som inte jag själv kan efterfölja.</i>
		ej svika gruppen	<i>Men om jag inte hade dykt upp, då hade jag ju svikit min besättning, som i sin tur hade svikit hela beredskapsuppdraget. Och du får en dominoeffekt.</i>
		vågarna: självskhet	<i>Men någonstans så måste man väl också... Sätta något annat framför sig själv. Jag tror det är svårt för oss. Jag tror det är tänket är svårt, kanske i alla fall svårare för 18-åringar än om man har liksom moget på lite grann [skatt].</i>
Den meningsfulla plikten: uppoffring för det gemensamma goda		värre saker än döden	<i>Jag är inte blind till att ytterst så är det ju livet jag satsar liksom. Men, ja, jag tänker att jag vill hellre satsa livet när jag vet vad jag går för än att livet satsas åt mig och jag inte har något jag kan göra, jag kan inte påverka det på något vis.</i>
		goda värden: högre syfte	<i>det är ändå någonting som jag känner att jag hade varit beredd att göra det, för att liksom försvara Sverige och vår svenska värderingar och friheten, och liksom det fina vi har här med mänskliga rättigheter och demokrati och rättvisa och liksom, ja.</i>
		familj	<i>Jag tänker väl mest på min familj, att de kan inte skydda sig själva så jag måste väl... Liksom, om jag sticker och gömmer mig någonstans drar till något annat land om det blir krig - liksom de är ju kvar här. Så jag känner mitt ansvar, mot dem också, att jag måste skydda dem.</i>
		uppoffring - medborgarskap	<i>[I Aten] i och med att de gjorde den uppoffringen så var det... Det hade varit skandal om inte de fick någonting att säga politiskt, eller hur samhället skulle styras.</i>
		uppoffring - mening	<i>För många människor så är det här att man gör en uppoffring, är kanske det största man gör i sitt liv</i>

10.3 Bilaga 3: Forskningsformulering

LUNDS
UNIVERSITET

En studie om hur krigsplacerade män upplever det förändrade säkerhetsläget och plikten att försvara Sverige

Studiens syfte är att undersöka hur individer som genomfört värnplikt mellan 2017–2022 upplever och känner inför det förändrade säkerhetspolitiska läget, och i sin roll i detta. Bakgrunden till forskningen ligger i att det i denna tid av stora säkerhetspolitiska förändringar är relevant att djupare förstå svensk försvarsvilja och plikt.

Studien baseras på intervjuer med personer som genomfört militär grundutbildning. Medverkan i studien är frivillig och samtycke kan dras tillbaka när som under forskningsprocessen. Samtligt material används endast i forskningssyfte: svaren från intervjuerna kommer analyseras genom sökande efter gemensamma teman i intervjumaterialet. Analysen kommer därefter redovisas i en skriftlig rapport, där respondenterna och deras svar anonymiseras.

Ett examensprojekt av Karin Hansson

Kandidatprogrammet i freds- och konfliktvetenskap, statsvetenskapliga institutionen

Epost: <mailto:karinh@gmail.com>

Tel: 0721602343